

OROL

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor a vydavateľ:
MIKULÁŠ ŠT. FERIENČÍK.

Roč. X.

Turč. Sv. Martin, 30. septembra 1879.

Číslo 9.

Nad mohylou Janka Matúšku

(18³¹/₈ 79).

„ — — Boly ste v sláve široké končiny;
lež slávy palmu vyrval z hrsti iný.
A kto ju vyrval? — Mlč, srdce zvedavé,
nejätři plameň v prsiach tajne vrúcich
a nepreklinaj — — — — —,
spokoj sa v slzách po tvári tekúcich.
Prejde to mračno, čo ti svetlo kryje;
a puk zakrytej slávy sa rozvíje — —.“

— — Tak spieval, hľa, poet!
V tých zvukoch prvý duše jeho let,
let duše mladej, nezmuženej v boji
povíchríc krutých, predsa skrze svet
nemilosrdne zbúrenej v pokoji:
že musela podniknúť prvý let.
I vzniesla sa jak vetrom hnaný kvet:
pár kruhov otočila; v trápnom znoji
— bo v desnom búrok víre, v ťažkom víchrov boji —
pár švihov metla krýdly; avšak klesá hneď,
a ďalej boriť sa: snáď sil niet... či sa bojí!?
A tak sa stalo: lenže krýdlom pohla
pres vzduch, kde jednej slnka lúče niet:
už rozostreté zas stúlila, sohla...
A na povädlej posadiac sa Tatier chvoji:
tam kvíli, tam slzou sa teší, kojí, —
tam, keď otuhnú brká, na novo sa strojí
nastúpiť nový, vzdorný, slavný let
a vytrvať až k smrti, v žítia boji
i zaslúžiť kol čela slávy sneh, —
tam kolísaná zimničných prúdom záchvejov
kochá sa ďalekou, no sladkou nádejou:
„prejde to mračno, čo ti svetlo kryje;
a puk zakrytej slávy sa rozvíje!“

Ó, v duši básnika,
jehož si múza v službu povolala,
ktorému isku z Boha v srdce dala,
čo všetko rodí sa, čo všetko zaniká!

V okamihu
k nedostihu,
jak bleskov v oblakoch sa skriženie,
je citov tajomné sa rodenie...
Zachveje sa srdce, rozšíri sa hrud'
a zápal šibne v tvár:
vyprysknuť zo zdroja a preletel prúd,
čo vrelej lávy žiar,
skryšami života, a — už ho niet,
hrud' zmeravela, srdce ako ľad;
poslednia myšlienka, ktorú postihli sme
čo isku jedinú z nadšenia plameňa,
i tá nám v náručí vytleje, vyhasne,
zakrahne na pomník, hrobní stlp z kameňa,
z ktorého povieva čo flór — stín kusej piesne...
Počat a — neskončit: ó, čo v tom trápnej tiesne!
Mať v duši žhavý cit, mať myseľ pohotove:
a predsa, kým letí, nenájsť priam siete v slove;
mať v dielni tvorivej mocného ohňa prúdy:
a baňa zapadla, niet kovu, zlatej rúdy;
dlieť verným postrehom, kým lúta zaspí saň,
a pritom pousnúť, keď skryša dokorán,
zrieť pannu zakliatu na skalnom zábradli
a nemôcť schvátiť ju, bo dvere zapadly,
zapadly hrmotom zas na jeden vek celý,
a my pres celý vek daromne u dvier dleli...
Počat a — neskončit: ó, čo v tom trápnej tiesne!
To — život poety, dejopis každej piesne!
A čo zaniklo mu, kým dozrel, v mračné diale,
má vraj len dozvučať ohlasom v hrobnej skale...
Nuž nechže počne dozvuk, tam kde on prestal, diela,
keď prestal na pokyn smutného archanjela.

— — Tak spieval, hľa, poet!
ten: k nemuž valne ste priputovali,
hluk žítia opustiac, kde chvílky stálej niet;
ten: k nemuž prišli ste v pokornom, zbožnom tichu
sem v prístav pokoja, kde ak len šumot vzdychu!

aby ste pozdrav a poklonu vzdali
pamiatke jeho a tvári jeho skaly! —
Tak, stojže skalo pevne na hrobnej brežine;
vedz: žeš stlpom pamiatky, ktorá nezahyne!

— — Tak spieval, hľa, poet!
tak! keď zanevrelý na zloby plný svet,
rozžialený, v slzavom bóli
bratov si vítal na požušskom poli,
kde stebľa krušných rastú pamäti,
kde príčin dost až k slzo-bólu:
veď tam zapadol svit, deň svojeti
a rýchlo zhasila noc i večerniu zoru,
len vlny dunajské čo v tmách sa zrumenily,
v nich prúdy krvavé — rudého svetla žily...
Tam dušou horko vziaťou
si vítal poet tých kolkosi bratov:
hoj, bratia moji! a ty, zlý osude!
osude! bratia! či to vždy tak bude!?
Či pomýlené, zhubné veky
i ďalej pres nás v fažkej kolaji?
nuž my len chvelou trsfou pre jich vzteky,
gúľanou skalou na dne v Dunaji?
My k sláve nie, my večnej do nevoľi?
Za synov nás nemá mať vlasť,
nám v lone jej len ból a strasť?
Nám nevoľno mať svojho ducha,
slov vlastných, vlastnej ku nej lásky?
Snáď len tie odveké s nou svázky —
nie strapmi večrajšieho rúcha!?
Veruže nie! to pásky prvé,
otuhlé od otcovskej krve:
to vlasť i nám! hľa, nad vás ruky skladá,
žehnajúc hovorí: len voľných synov rada...
... Nečakali viac, lež zdvihli sa sokoli
s otcovských mohýl tam na krve poli;
mrákotným vzduchom už sa nesú,
každý jakoby na jednom kolese;
v jich letku koľko nepoznanej sily!...
Jedným virom hor do výše,
kde blesk v mračno kráže piše —
druhým kolesom opäť zpiatky k hrobitovu
jedenkaždý ponáhľa ku svojemu rovu,
by pošibnuí perufou površie mohyly: —
až od totých dotknutí nepoznanej sily
mohutné stĺpy prachu k nebu sa zvirily;
a tak krýdiel sokolích synovskou pomocou
oživnul a vzniesol sa prach sotlelých otcov:
a ten prach vzduch naplnil jakoby eony,
dýchajú ho do seba podnes miliony,
a dýchať ho do seba aspoň potiaľ budú,
pokým len jeden roľník obrábä tam hruďu:
a v hrude tej je sila, večnosť môjho ľudu!
— Z toho prachu otcovských kostí
čo phoenix vzlietnul život náš;
v ňom obetí — už do sýtosti,

už všetko, dasu! vyplatené máš...
V tom prachu sväté smierenie:
i muselo prísť — vzkriesenie;
hej, z toho prachu našej viery chleby,
a zdroj čerstvoty z tých kúdolov po nebi! —

„Boly ste v sláve široké končiny;
lež slávy palmu vyrval z hrsti iný —.“

— — Tak pel poet.
Veď mení sa a beží tento svet!
Čo bolo: není viacej, není, není —
a preto on — poet je rozžialený;
však jako každé ráno nová žiar
osvieti sveta temnú tvár,
bárs večrajšej už lúče není, není:
či taktiež nemá blesnúť nový svit
a obnoviť
mdlý obraz slávy, dávno zastínený?
Hoj!
Ten slávy palmu má, kto drží Tatry chvoj!

„A kto ju vyrval? — Mlč srdce zvedavé — —“
Nuž zakryme tiež rany preboľavé.
Mlč, túžbo v duši zavítá!
žijeme časy — Tacita.
Zamlknul poet, i ty mlč jak sa sluší;
len Bôh nech zná, jako ti búri v duši!
„Nejätři plameň v prsiach tajne vrúcich,
spokoj sa v slzách po tvári tekúcich —.“

— — Tak pel poet:
kým trval od Dunaja až k Tatre jeho let.
Tu potom u Oravy
načúval zvukom budúcich časov vravy;
a očul-li života ruch:
jak mocne zplesal jeho duch!
rozpútala sa srdca tieseň
a zkvitla z vetých strún nová triumfu pieseň;
Choč, Hrdoš, Rozsudec ku nej ohlasy daly,
junáci, device v chóru ju zaspievali,
zvučala údolím, zvučala na polane
až tam, kde jedle rastú — tam na krivánskej
strane...
... Až pomínul i hlas i sluch —
sokolie krýdla navždy opadaly,
struny varyta navždy dozvučaly;
kde dohorel, hľa, oltár mohyľnej jeho skaly!
Ten akáčový vókol šum
jakoby z jeho snoval sa dúm;
a mocne cíti to náš duch,
že živý je i z jeho túch:
že mračná noci i deň v sebe nosia...
V tom túžieb našich zoro-skvúca glossa:
že „prejde mračno, čo nám svetlo kryje;
a puk zakrytej slávy sa rozvíje!“ —

Hviezdoslav.

Nihilismus.

Povest.

Podáva *Samo Samovič*.

(Pokračovanie.)

V salóne shromažďovala sa rodinná porada; väčšina už tam bola, totiž pani Schnitzerová a Goldfinger. S príchodom Adeliným sa počet doplnil.

„Adela nám prichodí s vyplakanými očima, muselo byť lúčenie veľmi žalostné,“ posmieval sa Goldfinger.

„Nebol by div,“ vraví Adela; „ťažko sa je lúčiť od starodávneho a pri tom vždy oddaného priateľa.“

„Nestrachuj sa príliš o život jeho, dobre stojím za to, že zdravý vyklzne zo súboja: dobre poznám tie hračky.“

„Pri tom všetkom nemám ho vidieť; či si snáď už svoj úmysel zmenil?“

„Nezmenil; čas je svrchovaný, aby sme sa odstránili.“

„Povedz mi, prosím ťa, základne celú vec; ja nenahliadam potrebu tak rýchleho odcestovania, keď sa nám tak dobre vodí.“

„Keď mi slepo veríš nechceš, presvedčím ťa dôkazmi. Julko Koreň bol síce v čas príchodu svojho dobre zaopatrený grošom, ale my sme sa postarali, aby tie peniaze čím skôr do našich rúk sa dostaly. Nedôchodok musel byť nahradený požíčkami. Obrátili sme sa k milosrdným ľuďom, ktorí v tajnosti síce svoje remeslo prevodzujú, ale jich každý pozná, krem zákona, a tí nám vypomohli z biedy, na 100-zlatový úpis vyplatiac nám v hotovosti 50 zl. Keď príspevok z domu riadny i mimo-riadny nedostačoval k vyplácaniu úžerníckych úrokov a tak na trovu nezostávalo nič, chytili sme sa nového prostriedku. Firmy Ján Koreň a podobne Adam Repa sú v dobrom chýre u našich peňažníkov; žiadna ťažkosť nebola pre mňa napodobniť jích podpisy a hotové zmenky zameniť za hotový groš. Z tých peňazí väčšia čiastka stavila sa pomocou kartovej hry v mojom vrecku. Doba splácania už nenie príliš ďaleká, peňazí niet, a čakať, až peňažníci požadovať budú svoje požiadavky na závode Koreňovskom, viedlo by k pátraniu po napodobniteľovi podpisov a

koniec by bol pre mňa veľmi nemilý. Druhá príčina náhlenia môjho je, že tento týždeň tak je priaznivý pokladnici nášho obchodu, na aký sa ešte nepamätám. Keď nás mladý Koreň napomáhal, môže aj starý príspeť nečím na cestu.“

„Uznávam, že je čas k odchodu. Na kedy mám byť pripravená?“ zpytuje sa Adela.

„V každom okamihu. Náradie izbové bez-tak vypožičané najde si jeho majiteľ po našom odchode, najpotrebnejšie šatstvo priprav, ostatnie popredaj. Sprievodný list, na celú Európu znejúci, pravda pod cudzím menom, je pripravený. Tetke Réze za jej dobrotu, ktorú nám aj behom tohoto roku preukázala, srdečne ďakujem; nech príjme túto maličkosť na odmenu.“ Slavnostne podal Goldfinger v papieriku zakrútené peniaze.

„Ďakujem vám,“ ozval sa syplavý hlas zdanlivej pani Schnitzerovej; „kedykoľvek ma budete potrebovať, rozpomeňte sa na mňa a som zase hotová.“

„Tak s Bohom!“ lúčil sa Goldfinger, „dnes sa ešte vidíme, pripravte všetko na cestu.“ —

Julko nespál celú noc, trápený myšlienkami a len pred svitom dopriaty mu bol odpočinok, pretrhovaný strašným snom. Zdalo sa mu, že z objatia vytrhnutá mu bola Adela; kým? nepoznal toho človeka; jednotlivé tahy mu boli známe a predsa jich neznal složiť do určitej podoby. V krčovitom namáhaní hľadel vyrvať uchvatiteľovi korisť, nedarilo sa, napál všetky sily, skočil, ale hrôza! skok ten viedol do prepasti; letel v smrteľných úzkostiach v ústrety istej smrti, až sa našiel v mäkkom lone matkinom.

Krupaje potu stály mu na čele, keď sa zo sna prebudil. Čas bol k odchodu, hodina súboja nebola vzdialená a ešte niektoré maličkosti musely sa pokonať. Človek musí byť na všetko pripravený.

Refazovým mostom letia dva zatvorené povozy. Sledujúc jích beh, prídeme do buďinských hôr, tam sa vypupia z nich Julko

s troma spoločníky, ubierajúci sa peši do húštiny. Za húštinou rozprestiera sa lúčna, ohradená zo všetkých strán lesom; tu títo zastali a ohliadali sa vôkol.

„Neprišli ešte,“ povie jedon, „a my sme sa naschvál piatimi menšinami zapoznili, aby sme prví neprišli.“

„Čas ešte neubehol,“ ukazuje druhý na svoje hodiny, „Darvaš nevystane, ubezpečujem vás.“

Julko sa nesúčastnil v rozhovore, plachým pohľadom pozorujúc každý pohyb húštiny.

Prešla štvrt, prešla polhodina, neukázal sa nikto, sprievodcovia nevrle pokrúcali hlavami a sprevádzaný sa pomaly uspokojoval. Zasuštelo v húštine, Julkovi trochu krve v tvári zmizlo, všetko zvedave hladelo v stranu šuchotu; ukázala sa postava nosiča, neviem ktorého čísla, oddávajúc list jednému z prítomných.

Nápis jeho znel: pánu Julajovi Koreňovi a obsah jeho bol:

„Ctený pane!

Nemilé zprávy z domova prinútily ma dnes ráno odcestovať. Nerád odcestúvam preto, že vám žiadneho zadosťučinenia podať nemôžem, ale rád preto, že nie som lakomý lacného víťazstva, ktorého som už vopred istý bol. Ostatne príčina nášho súboja sama od seba odpadne, lebo sa skoro trpko presvedčíte o pravdivosti slov mojích a potom, ak sa Vám líbi, je k službám hotový

Darvaš.“

Radost sa rozliala po čele Julkovom, navzdor tejto dost ostrej lekcii; spoločníci to nesmeli spozorovať. Jedným skrčením úst výraz radosti premenil na výraz posmechu.

„Poznať víťaza, ktorý zuteká,“ povedal istý svojho víťazstva, „teraz poznávam nehodnosť toho človeka.“

„Odpustite, pane Koreň,“ ozval sa jedon z prítomných, „podobné sa prihodí, a my, ktorí dobre poznáme Darvaša, nemáme príčiny pochybovať o pravdivosti slov jeho.“

„Ako je kolvek, pánovia,“ pokračoval Julko, aby sa čím skôr z pochybného položenia vymotal, „uznáte mi, že pri takomto pokračovaní nemožno mi viac dôverovať jeho

slovu, a tak sa osvedčujem, viac ani Darvaša nevyzvať, ani vyzvanie od neho neprijat.“

„Ponechávame vášmu rozhodnutiu. Môžeme ísť nazpäť!“

Cestou, ktorou prišli, vracali sa domov.

Kramer, správca závodu Koreňovského, dávno nebol tak zlej vôle, ako práve dnes. Práce plné ruky, Goldfinger neprítomnosť svoju listovne, nemocou ospravedlnil, mladý Koreň mal historické právo k zanedbávaniu svojich povinností.

Správca od počiatku nielen sám pozoroval, ale aj skrze domovníka sprevádzat dal kroky Julkove, ale nič podozrivého nemohli najst; domovník nezradil každonočné túlanie Julkove, lebo otváranie brány donieslo mu obyčajne desaťnásobnú plácu: Dnes zdalo sa, že celý svet musí prísť do zlej vôle; domovník so svojim dôverným priateľom v ostrej vade postavený, bol tým prekvapený, že mu usrožumenie s Julkom do očí vykričané bolo.

Dopočul sa o tom aj Kramer a to ho v planom rozmare ešte utvrdilo.

„Dávno ste už mali byť v písárni, pane Koreň,“ vítal Kramer do závodu vstupujúceho Julka, „vám má najviac záležať na tom, aby poriadok udržaný bol.“

„Nie som hádam otrokom, aby som sa svo-bodnejšie pohybovať nemohol,“ znela spurná odpoveď Julkova.

„Povinnosť nenie otroctvo, a keď vy, ktorý máte najväčší záujem na závode, nebudete plniť svoju povinnosť, akým právom to môžete od iných požadovať?“

„Kto robí za plat, ten musí robiť, ja pracujem dobrovolne. Tu je hádam Goldfinger, ktorý ma už viacráz zastupoval pri práci, prečo ma nemôže práve dnes?“

„Nenie tu, je nemocný!“

Nemoc je niečo takého, ako sa pristo-národne hovorí, čo po ľudoch chodí, a tak ani Kramerovi, ani Julkovi nenapadlo pod zásterou nemoce niečo iného hľadať. Kramer po zatvorení závodu vybral sa ku Goldfingerovi a Julko k Adele, popred si chuť robiac na slastiplné okamženia, ktoré tam prežiť chce. —

Pred hospodou Adelinou shluknutie ľudu, čo v odľahlej ulici bolo nevídaným zjavením

Ledva sa pretisol ku bráne; v bráne nový dav, ktorý nepustil ho ku predu. V kriku nevedel rozoznať, o čo sa tu vlastne jedná. Zpytoval sa mnohých, od ktorých množstvo domnienok vypočul, a len jeden bližšie interesoovaný, vidiac nemožnosť dostať sa ku predu, ulahčil ťažkosti svojej vyrozprávaním dejů.

„Tu na prvom poschodí,“ vyznával patričný, „osadily sa, je tomu viac od roka, dve ženské, ako vravely matka a dcéra. Žily veľmi nádherne, jích prostriedky jim to dovolily. Všetky svoje zakázky platily hotovým až do nedávna. Ja som jim dôveroval, aj tamten kupec, aj tento krajčír, a Bôh zná, kolkí ešte v tomto zástupe. Od mesiaca odťahovaly s platením a tovaru braly dvojnásobne. Dnes sa rozniesol chýr, že polícia na udanie niekoho cheela jich uväzniť čo závratnice, svoditeľkyne nezkušených mladých ľudí a ukrývateľkyne falošných hráčov, ale vtáčky našla vylietané, hniezdo prázdne. Nikto nevie kedy a kam sa podely.“

Julkovi vstával pot na čele, nebol schopný slova, len z prs vydralo sa mu: Darvaš! Darvaš! a vzdialil sa domov.

Kramerovi nevadilo sa lepšie, údajne nemocný Goldfinger už 24 hodín nebol v svojom príbytku. Podozrením púdený vrátil sa do závodu, kde v prítomnosti úradníkov dal otvoriť Goldfingerom opatrovanú pokladnicu, a div, že z nôh nespadol, zárobok od pár rokov najvýnosnejšieho týždňa skapal, pokladnica až na dno vyprázdnená.

Ďalekopisné zatykače letely na všetky strany sveta a keby Goldfinger nebol spôsobnejší býval od našej polície, istotne by ho boli lapili.

Pár dní prešlo, čo tieto dva údery na hlavu Julkovu padly. Sklamaneému vo svojej láske, pozbavenému naj dôvernejšieho priateľa a radcu vhod prišlo vyzvanie matkino, aby sa čím skôr vrátil domov, lebo otec smrteľne nemocný ešte raz chce svojho syna vidieť.

III.

Starý pán Koreň spočíval v zahradnej hrobke, mladý pán ostal náčelníkom závodu a vidno bolo, že nový duch začal panovať.

Starý pán bol vodcom, svojich ľudí viedol a nepoháňal od chrbta, nešťítal sa byť predným v práci; mladý pán sa obklúčil čo nejaká vyššia bytnosť rozličného druhu úradníkmi, aby s jednoduchým robotníkom nikdy do styku neprišiel. Starý pán bol otcom sebe podriadených, všetko čo sa trebárs toho najposlednejšieho robotníka týkalo, dotklo sa aj jeho, bral účasť nielen na práci, ale aj na zábavách svojich ľudí, aby tieto neboly zabijákom tela a ducha, ale oddychom, občerstvením. Pán nový sa nestaral, či tí, ktorí prácou svojich rúk bohatstvo jeho udržujú, netrpia v niečom nedostatok? Stávalo sa práve, že keď príliš roztvorenou rukou siahol do pokladnice, mnohí svojho dobre zaslúženého platu na čas pozbavení boli. Čo jemu bolo do zábav robotníckych?

Tichá dolina premenila sa na stredisko hlučných zábav, keď nie poľovačky, vynáleživá hlava mladého pána v ustavičnom napnutí udržovala okolité panstvo iného druhu zábavami. Ovdovelá pani veľkomožná tešila sa tej cti, ktorá sa jích domu dostávala; navštevovatelia prislúchali takmer bez rozdielu k triede aristokratickej. Srdce jej riastlo, keď videla priateľskú náklonnosť vysokorodých pánov k jej drahému synovi. Jedna túžba jej bola ešte nevyplnená, aby totiž Julko prostriedkom žeňby do príbuznosti sa dostal s vyššími rodinami a tým šľachtickú ratolesť vstúpil na nešľachtický peň.

My jednoduchí ľudia si predstavujeme manželstvo čo svätý sväzok dvoch rozličného pohlavia ľudí na základe lásky. Precibrenosť moderného prúdu šťastie manželské od iných podmienok závislým robí. V prvom stupni sú smerodajné peniaze; bohatému, nižšieho rodu mladíkovi s radostou dávajú ruku vysokorodej panny, aby ona a pri nej i ostatnia rodina svojho stavu primerane žiť mohla. Chudobnému, vyššieho rodu mladému pánu jednou rukou podávajú pannu nižšieho stavu a druhou hrby zlata. Pekné je, môcť sa vysokorodou príbuznosťou pochváliť. V druhom stupni je aj vplyv; vo vlasti nepotismu najjistejší stupeň k vyšvihnutiu je mocná rodina. Ďalej sa požaduje vzdelanosť, pravým menom: spoločenská spôsobilosť, tu i tu pripojí sa k tomu

náhodne aj láska, bez ktorej naposledy panskí manželja vžiť môžu.

Najskvelejšia partia v celom okolí bola milostslečna Jolanta Rókássy v Líškovom, jediná dcéra zemského pána Rókássyho. Krása jej ani pod otázku prísť nemohla, pochybujúci veľmi by zle obišiel u pani matky, a bohatstvo dokazovala skvostne vedená domácnosť, starobylosť rodu zjavná bola z dvoch väzičiek kaštielových, z ktorých každá nosila na sebe címer, predstavujúci líšku meč nanašajúcu.

Vôkol kaštiela rozprestiera sa pekná zahrada; panský zahradník bol povestný v celom okolí. Za zahradou nasledovalo na široko a ďaleko rozťahnuté pole s bujarými úrodami.

Zo stromovia zahradného vidíme vystupovať pána Rókássyho, aby sa potešil na svojej krásnej úrode. Zachmúrené čelo sa mu vyjasnilo, v duchu vypočítal, že majetok jeho tohto roku značnejší úžitok donesie, než v dosavadných. Dlhú sa tešiť nedovolila mu smerom k nemu idúca postava; Rókássy zbadal ju až vtedy, keď postave vyhnúť nebolo mu možné.

„Sluha poníženy, veľkomožný pane!“ klaňal sa prichodí: bol to prenájomník regálov Rókássovských, ináčie úžerník prvej triedy.

„Kde ste sa tu vzali, Steiner?“ zpytoval sa Rókássy, berúc na seba vážnu tvár.

„Náhodou som šiel cez pole, keď mi šťastie poslúžilo, môcť sa sísť s veľkomožným pánom,“ okrašľoval Steiner úlisne.

„Tak ste ma nehladali naschvál? S Bohom! mám sa ponáhľať!“ a obrátil sa k dverám zahradným.

„Prosil by som predsa o krátičké slovo; som veľmi nahnatý za peniaze, prosil by som veľkomožného pána, keby mi ráčili pomôcť.“

„Veď ste len bláznivé huby nepojedli, aby ste odo mňa peniaze teraz požičiavali, kým je úroda ešte na poli.“

„Má pán veľkomožný aj tak peniaze, znám to dobre,“ hovoril Steiner, vycerujúc zuby; „ani nepožičiavam, len by som prosil, keby ste si ráčili vymeniť tú zmenku, ktorej lehota už pred dvoma týždňami vypršala.“

„Steiner! či ma musíte teraz naháňať a nemôžete počkať ešte pár týždňov?“

„Nemôžem, veľkomožný pán; aj ja mám zaviazanosti a tie musím na čas vyplniť.“

„To sú len výhovorky; nerobte pletky, môžete dočkať a tak dočkáte.“

„Nie sú to pletky, prosím; ja musím mať tie peniaze!“

„Prosím vás, Steiner,“ nafaňoval Rókássy inú strunu, „dočkajte že, kým budem môcť popredať úrodu. Aký ste neuznanlivý, už sa nechcete rozpamätať, že som vám tak lacný prenájom dal.“

„Aký lacný? na šesť rokov vopred vyplatený, prosím len poväziť úroky a týchto úroky a ukáže sa, že je prenájom drahý,“ vypočítaval znalecky Steiner.

„Prosím vás, pane Steiner, nežeňte ma zase tak, ako predošlého roku. Viete, koľko som škodoval, že som si úrodu na koreni predal?“

„Aká sa videla, za takú sa kúpila, ostatne ľúto mi je, že musím pána veľkomožného zapravotiť.“

„No tak si berte zase čo vidíte. Dáte za moju úrodu o polovicu viacej, ako minulého roku, o tolko je lepšia.“

„Nemôžem, dám o štvrtinu viac.“

„Doložíte k tomu ešte 200 zl., aby zmenka vymenená bola a požičiate na novú peniaze.“

„Vďačne, pán veľkomožný, kedykoľvek sa ráčite ku mne obrátiť, ja rád spomáham ľuďom v potrebe.“

Po uzavretej kúpe rozišli sa každý svojou stranou, Steiner polom s úsmievom uspokojenia na tvári, Rókássy omrzlý do zahrady.

Hurt novoprišlého kočiara pobodnul ho k spechu. Zazrel Julka Koreňa, ako podával opraty kočišovi a poberal sa do kaštiela. Rókássy spechal za ním.

„Vítajte mi, vy zriedkavý hosť!“ vítal Rókássy v salóne oproti domácej panej a slečny Jolanty usadeného Julka.

„Zriedkavými moje návštevy nemožno pomenovať; snáď až veľmi často vás navštevujem,“ odpovedal Julko s dobre vyrátaným šviháckym úsmievom, potriasajúc podanú ruku Rókássyho.

„Aj mne sa vidí, že ste dávno neboli u nás,“ ozval sa plátený hlas slečny Jolanty.

„Pred týždňom som mal to šťastie; ak sa ale tým zavďačím milostslečne, vďačne to aj častejšie urobím,“ vravel s poklonou proti Jolante obrátený Julko.

„Veľmi ma tým zaviazate,“ vracala Jolanta poklonu. „Spríkril sa mi tento jednotvárny dedinský život, vy nás, pane Koreň, do krajšieho preniesť znáte.“

„Snáď som prenesený skrze vás, milostslečna; naslúchajúc vašej hre, zapomínam na peštianskych virtuosov, sledujúc váš spev, nepotrebujem žiadnej opery.“

„Veľmi lichotíte, pane Koreň; buďte opatrný s chválou, aby som nespýšnela,“ odhrňala Jolanta chválu od seba.

„Probujže, dieťa moje,“ ohlásila sa domáca pani, posmelená chválou Julkovou, „tú novú operu, čo si nedávno dostala.“

„Prosím, ráčte nás oblažiť vašou premilou hrou,“ pripojil sa Julko k matke; „smiem sa zpýtať, ktorá je to opera?“

„Faust od Gounoda,“ odpovedala skrčiac nosťek Jolanta.

„Faust! Faust!“ ňubkal si na čelo pán Rókássy, „mne sa zdá, že to nejaký Goethe složil.“

„Nie, apuška môj,“ odporovala dcéra, „zretedlne je vytláčené po francúzsky, že je Gounod pôvodcom.“

„Hádam je tak s tým Faustom,“ ohlásil sa Julko, chciac protivy smierniť, „ako s mnohými inými knihami. Najprv považujú jedného za pôvodcu, a až po rokoch sa vykluje, že bol pôvodcom iný.“

„Možno,“ prisviedčal Rókássy.

Jolanta sadla ku klavíru, prebehla po ňom a s vytiahnutým hrdlom začala spievať. Matka plávala v radosť nad utešeným hlasom dcériným, otec uspokojený hladil si brucho, Julko robiac znaleckú tvár, okom i rukou prejavoval pociťenie krásneho — vraj — spevu; jeho oduševnenie našlo opravdového výrazu pri zakončení spievania vo výkriku: bravo! bravissimo!!

„Sme ti povďační za pôžitok,“ dakovala naradovaná matka Jolante.

„Žiadal by som si cez celý život naslúchal podobným hlasom,“ pripojil sa romanticky Julko.

„Vy ste sobecký, pane Koreň,“ odpovedala Jolanta, „žiadali by ste si ustavičnú hru a spev a mne by ste nedopriali vašim slovám môcť načúvať. Máme dokončiť jednu vec. Prišlo mi na um, že tá krásna básen, ktorú som pred vami zpomínala, má nápis: Sonata, a jej pôvodca je Beethoven.“

„Už vám teraz môžem sdeliť, že som ju nielen čítal, ale od pôvodcu samého rečníť počul.“

„Akoby to bolo možné?“ ozval sa Rókássy, „môj dobrý otec zpomínal, že kým bol osnovníkom u nebohého kancelára Revického vo Viedni, tam zpomínali Beethovena čo zomrelého hudobníka.“

Julko sa zapálil, dobre vediac, že nepravdu povedal, ale kto mohol predpokladať tak hlbokú známosť u Rókássyho?

„Ten, ktorého pán Koreň počul,“ vyhovárala domáca pani, „mohol byť jeho syn.“

„Áno, jeho syn bol,“ chytal sa Julko, „pamätám sa na prípitok, jemu ku cti povedaný, v ktorom aj jeho ota oslavovali.“

„Vidíš, mužíčku,“ pokračovala domáca pani, „odkedy sa so samou politikou zaoberáš, nemáš známosť o výtečných mužoch terajšej doby.“

„Pravdu máš, tá nešťastná politika!“

Pán Rókássy sa vytiahol z izby, pani ho nasledovala a zostali len dvaja mladí.

„Rozprávajte že mi niečo,“ natáčala Jolanta nič pretrhnutého rozhovoru, „o tom výtečnom básnikovi.“

„Obsah tej básne potisol do pozadia samého básnika.“

„Čože bol jej obsah?“

„Láska; sám by som bol náklonný podobnú básen složiť.“

„Vy ste aj básnikom? o tom som nevedela.“

„Vo zvláštnych okamženiach.“

„Akého obsahu sú vaše básne?“

„Rád nasledúvam toho vami zvelebovaného básnika. Ak ráčite dovoliť, môžem vám takú, pravda krátku básničku predniesť.“

„Prosím, veľmi som zvedavá a mnoho si od nej sľubujem.“

„Tá básen takto zneje: Milostslečna, ja vás ľúbim!“

Jolanta sklopila oči do zeme. Julka to nemylilo, chopil sa jej bielej rúčky a roz-túženým hlasom zpytal sa:

„Môžem mať nádej, že mi aj milostslečna podobným veršikom odpovie?“

„Môžte!“ ozvala sa tichá odpoveď.

Uradovaný ponáhlal sa Julko domov, kde očakávajúcej ho matke vrhol sa vókol hrdla, neobyčajný to skutok od neho. Matka so za-divením hľadela na počínanie synovo; ten syn, ktorý pre samé kratochvíle nestačil sa zaoberať s matkou, zrazu obsype túto dô-kazmi svojej lásky. Niečo zvláštneho sa mu-selo prihodiť.

„Čo ti je, syn môj, že si taký uradovaný?“ zpytuje sa matka.

„Mamička moja, ja sa ožením!“ odpovedal Julko.

(Pokračovanie nasleduje.)

Sestra koketa.

Obrazy zo života.

(Pokračovanie.)

Bol pekný jarný deň. Veselo štebotalo vtáctvo spevavé, škriván povznášal sa hore k nebeskému blankytu, oslavujúc Hospodina svojou vznešenou piesňou. Stromy počaly obliekať sa v novú zeleň po dlhom zimnom odpočinku. Pilné včeličky pracovaly usilovne a snášaly hodne obnošku. Všetko, celá príroda tešila sa z blížiaceho sa jara. Ach! a ak krásne, vznešene dojma i myseľ človeka tá túžobne čakaná jar; ako sa teší a raduje milému obratu.

Počína sa živosť na poli, ale tá práca príjemná je a neunúva ako tá zimná jedno-tvárnosť. Všetko pohybuje sa veselo, lebo radosť a potecha sprevádza kroky jeho.

S nastúpením jara polepšil sa na vidom-och i zdravotný stav pána Gedeona Ústup-ského. Ostriha ešte vždy síce svetlicu, ale aspoň časom lúžko opúšťať môže, sedí pri obloku a teší sa obnovujúcej sa kráse prí-rody, požívajúc zdravý, príjemný vzduch. Pri takýchto okamženiach vyjasňuje sa jeho tvár, a i dlhou nemocou kleslý duch nabýva predošlú bystrosť. Eleonora s ním teší sa a

„To ma teší! Kohože mi chceš doviest?“
„Tú, čo sa aj tebe páci: Rókássyho Jo-lantu.“

„Dobre, syn môj, som spokojná s tebou.“

„Či sa ti páci?“

„Páci nad všetky iné. Keď sa so mnou síde, hneď mi bozká ruku, poznať dobré srdce.“

„Budeš mať dobrú nevestu z nej!“

„Či si istý, že ti ju dajú?“

„Či mi ju dajú, neviem, ale ufám; o nej som presvedčený.“

„Dobre je! postaráme sa, aby aj rodičia povolili.“

Za tepla utekala k svojmu bratovi Repovi, aby mu oznámila dobrú novinu. Pekne, krásne vyložila to šťastie, keď sa do panskej rodiny dostanú. Repa nemal nič proti tomu a vďačne prijal na seba úrad pytača.

raduje z pokroku, ktorý robí k dosiahnutiu svojho zdravia.

„Lorka moja drahá! tak dobre sa cítim, ako dávno nie. Veľmi blahonosne účinkuje na mňa príchod jara. Dá Boh, že onedlho navráťa sa mi predošlé sily. Ale i tebe potrebný je čerstvý vzduch. Veď si mi ako v ustavičnej tóni žijúca kvetinka, oblädly líčka tvoje, choď že choď, poprechoď sa po zahrade, pobav sa s tvojím mladoženichom, ktorého si veru veľmi zanedbávala, a to všetko pre mňa!“

„Ach otec môj drahý! nehovor že tak, veď mne spoločnosť tvoja bola vždy drahou a vzácnou, a teraz, keď vidím, ako vracajú sa ti dlhou nemocou upadlé sily, nevyslovná radosť a rozkoš naplňuje prsá moje. Izidor dozajista odpustí, že som v prvom rade ko-nala to, čo mi nakladala detinská povinnosť. Ale uposlúchnem radu tvoju, a už teraz, keď ma nebudeš potrebovať, i ja budem brať účasť na jeho spoločnosti!“ odvetila Lorka.

„Dobre tak, duša moja! Ak som dobre počul, práve na dvore zahrkotal jeho vozík;

choď, privítaj ho, a zabavte sa. Dávam ti dovolenie!

Eleonora sklonila sa k otcovi a vrelo pobozkala ho. Otec pohladkal dcéru svoju a nútil ju odísť.

„Idem! veď i tak nemal by ho kto uvítať. Irénka ešte ráno odišla ku krstnej mamke na návštevu. Neprihodi ho tedy nechať o samote!“

Lež skôr nežli odišla, znovu vrhla sa na šiju otcovu a s nekonečnou láskou ľúbala tvár, líca i ústa jeho.

„A čo to všetko má znamenať, Lorke? ja ťa veru nerozumiem. Aká si nejaká divná, veď je to nie tvoj obyčaj. Tak ťažko prichodí ľúčiť sa ti odo mňa, akoby si ma navždy opúšťala. Nuž jestli ti je to naozaj tak ťažko opustiť ma, doveď i Izidora sem, a budeme všetci spolu.“

„Nie, nie, len to nie, otec mój drahý!“

„Nuž a prečo nie?“

„Ty potrebuješ ešte pokoj; škodit by ti mohlo, keby si mnoho hovoril. Ba, bojím sa, i prítomnosť nás oboch by v stave bola porušiť tvoj poklid. Veď akonáhle vráti sa Irénka, ja prídem opäť ku tebe, lebo ona bude môcť zabaviť Izidora.“

„No tedy už len choď, aby dlho o samote čakať nemusel.“

Odišla.

„Ale mi je naozaj podivným dnešné chovanie sa Eleonory,“ hovoril sám k sebe pán Gedeon, „tak sa nútiť dala k odchodu. A predsa šla len k uvítaniu svojho snúbenca. Veď to ináčce dievčatá robiť zvykli s radosťou. Pravda, že Eleonora nieje ako jiné ženské. Nuž ale, čo mala za príčinu, s toľkým bozkávaním ľúčiť sa odo mňa? veď nešla na kraj sveta, ale len do bočnej svetlice. Hm! hm! veru mi je to všetko podivným. Musím ju vziať na examen!“

Izidorovi sluha riekol, že slečny Irény niet doma, veľkomožná pani ale že sú pri pánovi, vnišiel tedy do salónu, kde čakal na príchod Eleonory, alebo radšej na návrat Irénin, krátiac si čas chodením hore dolu. Nechcem tyrdiť, že bol, ako sa hovorí, „ružovej vôle,“ keď zvedel, že Irénu nenajde, a že mu bude s Eleonorou asnaď o samote

byť. Keby to bol vedel, neviem, či by tá dnešná návšteva jeho nebola i vystala.

Divní sú naozaj ľudia, takmer nie na pochopenie. Izidor naplnenie daného slubu považoval za záležitosť cti, preto za každú cenu a obeť, trebars i so zaprením seba vyplnil ho, to bola v očiach jeho svätá povinnosť. Toto bolo tak jasné u neho, že o tom nedopustil ani len myšlienku, ktorá by asnaď bola niečo jiného dôvodit' chcela. Z druhej strany ale, kde len mohol, vyhýbal mladuche svojej, na miesto toho bohatú zábavu nachodiac pri Iréne, ktorá pútala ho nielen svojou vonkajšou krásou, ale i spôsobom obcovania, ktorý podstatne líšil sa od obcovania Lorkinho. Jej živosť, jej lahodnosť a dovednosť v každom predmete základne sa vyznať; jej ľahké pohybovanie sa, šetrenie prijatých mravov a spolu i neobzieranie sa na týchto hranice; jej otvorenosť, dôverčivosť tak ho znaly omámiť, že pri porovnávaní oboch sestier tá mladšia v duchu jeho neprestajne obdržovala palmu víťazstva. A pravdu mala úplne Iréna, keď Lorke hovorila, že Izidora len daný slub udržuje od vyjavenia lásky nie mladuche viac, ale jej mladšej sestre.

Takto i Izidor, vďaka vnuďám Iréniným, ktorými ho okúzliť znala, ztratil rovnováhu a nachodil sa v ustavičnom duševnom boji, ktorý len vtedy utišil sa, keď sediac v blízkosti Irény zabúdal na celý ostatný svet. Ale akonáhle ku nim zblížila sa Eleonora, čo síce veľmi zriedka stávalo sa, ale už predsa kedy tedy stalo sa, zvučné klepanie srdca, menenie barvy prezradzovaly, že znovu započatý je divý zápas v jeho útrobach.

I teraz, očakávajúc v neprítomnosti Iréninej príchod mladuchy svojej, bol sám so sebou vo veľkých rozpakoch, lebo cítil, že pôda jistoty tratiť sa pod nohami jeho, i v skutku neznal, ako sa chovať v oči svojej ním tak dobre ako zradenej nevesty. Vyznať jej, ako stoja veci? to by bolo najprírodnéjšie i najšlachetnejšie. Ale proti tomu spierala sa z jednej strany jeho prirodzená hrdosť, aby on ako vinník stál pred ňou, z druhej strany nedopúšťal mu to urobiť klamný stud, a skôr lež by vyznal on vinu, to radšej čokoľvek

jiného. Rádnej obetuje celý svoj život a budúcnosť, nepomysliac pri tom pravda na to, že tým samým i celú budúcnosť jeho slovám dôverovavšej a úprimne mu v láske oddanej Eleonory v korisť donáša svojmu sobectvu.

Takéto asi boli tie myšlienky, ktorými bavil sa Izidor, a mal viacráz vôľu odísť preč, bez dočkatia príchodu svojej verenice. Ale to mu už svedomie urobíť bránilo, lebo tým by bol podal dôkaz takej neokrúchanosti, nezdvorilosti a mravného klesnutia, žeby sa sám pred sebou musel stydeť. Inšie by bolo bývalo, keby ho tak na strelení pred kaštieľom bol postrelil niektorý sluha a riekol jemu, kto je doma a kto nie? to by bol mohol bez ťažkostí obrátiť vozík a vrátiť sa zkaďe prišiel.

Ale keď už tu bol, nepozostávalo mu nič jinšieho, nežli vydržať a zahryznúť do kyslého jablka.

V takomto rozpoložení ducha našla ho Eleonora. Uvítanie a vzájomné pozdravenie točilo sa v medzách zdvorilosti, ale patrná bola obostranná pri tom chladnosť. Žiadne vreľšie slovo, žiadon laskavý pohľad.

Eleonora sadnúť si na pohovku rukou ukázala Izidorovi na neďalekú stoličku. I on sadnul si. Tak sedeli chvíľu a mlčali oba. Dobrým sluchom obdarený snadno by bol dopyčul to hlasné klopanie srdca, ktorému ani ona, ale ani on prekaziť neznali.

V skutku, zvláštna to situácia, sísť sa a byť o samote takým dvom ľuďom, ktorí jedno bývali v myšli a túžbach, keď na miesto predošlej vrelosti nastúpi chladnosť, a keď rozpadly sa jich z jedného prameňa lásky pochodivšie túžby. Prešlosť tiahne jich k sebe, prítomnosť odstrkuje. Ten cíti, že on nesie vinu všetkého, a srdce hlasne ozíva sa v hrudi jeho. Jej pred očima zjavujú sa následky osudného sídeta sa, a srdce, neviem či bážňou a predesením, a či prečo silným klepaním prezradzuje tuhý boj.

Obidvaja rozmýšľali: čím a ako začať rozhovor? No! a kto hutá a rozmýšľa, čo povedať má v spoločnosti, ten pravdepodobne málo alebo nič nepovie. Preto hľa najlepší spoločníci a zabavovatelia v spoločnostiach, menovite paní, sú tí, ktorí i bez rozmýšľania

plynne, mnoho hovoriť dovedú, bez ohľadu na to, či jim niekedy i nejaká hlúposť nevyšmikne sa z úst.

Na okamženie ešte také mlčanie ujde; ale s ubíhaním menšín stáva sa vždy trapnejším a nesnesiteľnejším pre jedného tak ako i pre druhého.

Konečne Eleonora, vidiac ešte väčšie rozpaky Izidorove, nežli jej byly, ujala sa slova, aby zakončila trapnú situáciu.

„Divno, Izidor, že my dvaja súc o samote, nenachodíme slova k zavedeniu rozhovoru. Aká toho príčina?“ Nebol to jej pevný hlas, ktorým predniesla tieto slová, ani nesprevádzal jich zvyčajný lúbostiplný pohľad na miláčka srdca svojho.

„Ja neznám,“ odvetil on, „ale uznávam farbavosť svoju spojenú s nezdvorilosťou, a prosím o laskavé preminutie. Zaujaty som bol, kým som tu o samote na tvoju milú mi prítomnosť čakal, tak trapnými a desnými myšlienkami, že keď som príchodom твоjím z nich vytrhnutý bol, ztratil som cele ducha-prítomnosť, a preto hľa sedel som tu pred tebou ako žiak pred učiteľom, keď nenaučil sa lekcii.“ Velmi vynútený bol úsmech, ktorým sprevádzal Izidor slová svoje, chcjúc týmto spôsobom dať smer rozmarnému rozhovoru.

„A v skutku je to tá jediná príčina nášho obapolného mlčania, Izidor? neznal by si jinú udac?“ opytuje sa s tak podivným, trasavým hlasom Eleonora, že ten hlas až do srdca jeho preniká a krev tisne sa mu do hlavy.

„Ja neznám!“ odvetuje slabým hlasom Izidor bez úsmechu, lebo ten odumrel pri slovách jeho mladuchy.

„Tak ti to poviem ja!“ určite sloví Eleonora. „Ver mi, Izidor, jediná príčina tejto trapnej situácie je tá, že medzi nami veci nie sú v tom poriadku, v akom by medzi mladoženichom a mladuchou byť mali! — že je tu niečo, čo nás rozdeluje a jedného od druhého oddaluje! Mráz opaluje útku kvetinku pred samým rozvitím, či i medzi nás nepadnul tak záhubný mráz?“

„To ja nerozumiem. Ja aspoň z mojej strany neznám ničoho, čoby nás sväzok rozväzovalo. Naše oddanie, ako stálo v tom

okamžení, keď sme si v prítomnosti drabého otca zamenili prstene, i dnes stojí v tej jistej sile a pevnosti. Ako mi je vzáctna moja česť a dobré meno, tak zadržím i vyplním i svoj slub.“

„A s tým je všetko vykonano, avšak? Nemýl sa, Izidor!“ určite a rázne hovorí Eleonora. „Ja znám, že si ty ako šlachetný muž ešte dosiaľ nezapomenul na daný slub; ale srdce tvoje, ktoré kedysi ten slub urobilo veľelo, dnes chodí po jiných cestách, a ten slub svoj predošlý drží za bremeno; nie, za putá, ktoré ho o svobodu pripravujú, a ktoré rado by, keby možno bolo, rozdrúžga!“

„Prestaň, Eleonora! Na čom zakladáš tieto hrozné obviňovania svoje? či som tak klesnul a upadnul v očiach tvojích, že niečo tak hrozného o mne predpokladať môžeš?“ zvolal s veľkým pohnutím Izidor.

„Nie, Izidor, Boh mi je svedok, že som ťa ani obrazil, ale ani ublížil ti nechcela. Žiadam len, aby medzi nami jasno bolo. Potrebujeme to obidvaja, v našom vlastnom záujme. Náš sväzok, v ktorom dosiaľ väzíme, vyžaduje jasnotu, pravdu a svetlo; tam niet miesta pre to, čo svet tajnosťou, temnotou nazývať zvyknul. — No a teraz už úprimne ti poviem, že to, čo som hovorila, zakladá sa na skúsenosti. Najlepší dôkaz pravdivosti mojich rečí je dnešné naše sídietie sa. Tá dlhá chvíľa trapného mlčania tak zretedne hovorila, že naše srdcia nemajú si vzájomne čo riecť. No povedz, je to pravidelný stav mladoženíchov, keď jich srdcia mlčia? nie, nemýlme, neklamme sa. I s nami to už tak ďaleko prišlo!“

Izidor vstal, lebo cítil sa byť na mukách, myslel si chodením oblahčiť. Kolko slov, tolko pravd, to cítil, ale dopustiť jich pravdivosť, to nemohol, nesmel; podvrátiť jich neznal; mlčať? a jestli mlčanie za dôkaz pravdivosti považované bude?

„Je pravda,“ konečne hovoril, „že od niektorého času tak málo sme spolu obcovali, keď si ty obyčajne pri otcovi zaneprázdnená, ako sa to nerovná s naším vzájomným postavením, ale —“

„Prestaň Izidor, nenamáhaj sa ospravedlniť to, čo ospravedlniť nemožno. I sám uznat musíš, že tak v tvojom ako i v mojom zá-

ujme leží, aby medzi nami všetko tak jasné bolo, ako zrenica oka, ktorá netrpí žiadnu ani tú najmenšiu mrvu. Ruku na srdce Izidor, a riekní na tvoju česť a svedomie, či to tvoje srdce horí ešte tou láskou a úprimnosťou ku mne, tvojej verenicí, ako v čas našich od-daviek?“

Izidor sklopil oči a mlčal.

„Mlčíš? a toto mlčanie je mi veľmi výmluvnou, žiadnu ďalšiu pochybnosť nedopúšťajúcou odpoveďou. Ja ti to nemám za zle, že sa tak stalo. Boly časy, kde si sa domnieval, že srdce tvoje zahorelo láskou ku mne. Prišli jiné časy, a v nich jiné zjavy, a srdce tvoje pozorovalo, že sa predtým mylilo a že teraz tá pravá, čistá láska v ňom sa zrodila. Ale zdráha sa novému predmetu lásky vyjaviť city svoje, lebo je viazané starším slubom. — No nie je všetko tak?“

„Tak je!“ odvetil Izidor ako kajúci hriešnik slabým hlasom, a padnúc na kolena pred Eleonorou, prosil ju za odpustenie. — Keď mu vstať veľela pokračovala ďalej:

„Príjmi vďaka moju za toto úprimné soznanie. Ono je, ktoré rozhodlo sudbu našu. Ja týmto vraciam ti mne dané slovo,“ ztiahla prsteň z prsta a podávala ho Izidorovi „s týmto prsteňom oslobodzujem ťa od sväzku, ktorý ťa dosiaľ viazal ku mne! Buď šťastný a urob šťastnou i vyvolenú srdca svojho!“

Len s veľkým namáhaním bola Eleonora v stave predniesť tieto slová, ako jich vyslovila, opustily ju sily a ona klesla na pohovku, a zakryjúc rukami tvár, prelievala horké slzy.

„Nie! to ja nikdy nedopustím!“ zvolal Izidor, „ja neprijímam, čo mi vraciaš, ja zadržím dané slovo. Ty si mojou verenicou pred Bohom a svetom, a keď by i srdce puklo, ty, jedine ty budeš i mojou družkou!“

Eleonora vstala. V tom ale počut bolo na dvore príchod kočiara. Bola to navrátišia sa Iréna.

„S Bohom, Izidor!“ riekla Eleonora podajúc mu ruku. „S nami je všetko v poriadku a zakončeno. Prosím ťa o to jedno, ušetri ma so všetkými márnymi výstupami pred sestrou!“

Odišla.

(Pokračovanie nasleduje.)

Úskok.

Bolo na sypkých brehoch Dunaja . . .
 Velenie znelo stať na stráž:
 Mesiačik svietil a dial predkraja
 Mhly šedobielej zakryl kráž.
 Pozerám, myslím: toť v mhle tej leží
 Smutná vlasť tvoja . . . Hron a Váh
 Šumiac lunami o závod beží
 Bez povedomia vlastných snáh. —

Kolo mňa ticho; nič sa nemení
 Razom zastala v žilách krev,
 Keď z druhej strany v hlbokom znení
 Slych môj preberie trávnic spev.
 Zablísla veľnosť bránami duše
 Na čaroplný tento hlas — —
 Preplávam Dunaj sta strela kuše
 A stal na rodnú pôdu zas. — —

Ale tajná stráž na oko vzala
 Z túžby za vlasťou pošlý čin:
 Ja zostal väzňom, až rada malá
 Vyrekla, že som *smrti syn*.
 Ach, bratia, sestry, uverteže mi —
 Veľká je našich trávnic moc!
 Veď na jich zvuky prerečie nemý
 A dňom stane sa tmavá noc. — —

I dovedli ma k osudnej hrane
 Sčítali pätnásť krokov dial
 Už sa chystaly k výstrelu zbrane
 Prosím o jedno na môj žiaľ!
 Zaspievajte mi Tatier trávnic
 Na odchod z hrôzy v neba slasť,
 A pozdravte mi raz na tisíce
 Smutnú rodinu, biednu vlasť. — —

Jozef Jančo.

Pieseň.

(Jako: „Sobota — nedela.“)

Keď sa na Urpíne líšta rozvíjalo,
 Hej, jak si mi, dievčatko, lásku sľubovalo!
 A keď sa ten Urpín rozzeleňal celý:
 Volalas' ma, má milá, môj holúbok biely.

A keď už Urpín stál smutný, ožlknutý:
 Dávno už bol Janičko v srdci zabudnutý.
 Už ten Urpín sniažik bielučky prikrýva,
 Na teba sa, neverná, bólnym zrakom díva.

Dívaj sa len, Urpín, na jej sľuby zradné:
 Kým jej líčko, jako mne, slzami nezbladne. —

Preč tie mrákavy . . .

Preč tie mrákavy z mladého čela,
 Čo jako centy zavisly nad ním!
 Či na to mladosť, aby odznela
 Horkým bóľom a žialením?
 Aby len život snáď preplakala?
 Raduj sa ťuhaj v mladosti svojej!
 Lúbošťou svaton nádra rozohrej,
 Ktorú viera rozozala!

A potom môžu hromy krivdy biť,
 Môže sa vztekať zlosť čierna skaredá.
 Móz' orkán divý hrôzou, strachom víť,
 Móz' sa vliecť za ním smrť, bieda!
 Pozri na Kriván, jak hrdo stojí,
 Ponadeň divo revú hromy, búry:
 Tak, keď nad hlavou tvojou i zachmúri —
 Stáť budeš, jako on, v pokoji!

Dosť nakydalo už krivdy peklo
 Na hroby — svatú zem — tvojích otcov,
 Dosť už i obraz boží z nás svlieklo
 Nenasytných hyen mocou, —
 Dosť, — už vyryhlo všetku svoju moc:
 Hľa! hľa už praštia jeho čierne hradby! —
 A hrob jeho zamkne to slovo kliatby:
Peklo neslávi veľkú noc!

J. K-ovi do pamätníka.

Nože no — hľadte chudáka,
To sa mu — vraj — nezdá.
Že svetlonos jemu sviätí
A mne jasná hviezda. —

Keď svetlonos Teba vábil,
Po hviezdach ja siahal:
Kaluž našielš', beš' ju hľadal —
Ja našiel ideál. —

Bohoľubský.

Ukradený prsteň.

— Povedka z pohronských lesov.

Napísal *Ant. E. Timko.*

(Dokončenie.)

V.

Pomaly a prozreteľne stúpali členovia výpravy na pochytenie pytlákov do hôr podveporských, vedení skúsenými vodcami Lukovským a Horinom. Pri „tlustom javore“ rozdelili sa na tri tlupy. Horina podržal si Maca Medveďa a Jána Fajtíka s desiatimi chlapami. Lukovský si prideliť Šablatúru, Cesnaka, Cibulu a ešte iných desať. Horár Kremenický ale viedol ostatných sebou. Títo tromu smery dali sa prekutávať úpätie a zkrýte dolinky mohutného Vepra.

„Ej!“ vytiahnuť zapekačku z huby, začal hovoriť Jano Fajtík, „sváku, a už keby mi len Bôh dal dopadnúť toho Chrastínu do mojej hrsti! Čo? Prisám . . . všetky kosti v ňom podrviť, ani tí židia tomu lotrovi na križi . . .!“

„A ja by mu, bodaj ma beľah . . . vyšparchal zuby týmto vatrálom!“ riekol Salát, ukazujúc klincí vybíjaný posekanec.

„No, len ticho chlapi,“ napomenul ich Horina. „Parom zná, či dakde tu na blízku nás nečupí jedon z tých padúchov! Len z ticha. Nepôjdeme s bubny na zajace!“

Chlapi umkli, pozorne postupovali všímajúc si každého predmetu. Mali súkenné kapce na nohách, chodili ticho po lese, tak že tu i tam nabližili sa ku ležisku srn, ktoré jich nezvetrily. Ale na tieto strielať nesmeli.

Deň dva, prešli ticho. A ponevác všetci horári a strážnici zveriny cieľom výpravy boli dovedna stiahnutí, usniesli sa pytláci, viac dní žiadneho lesníka nespatriviš, k novému pokusu pytláčeniu na srny. Vyšli všetci do grúňov podveporských.

Naraz daly sa počuť výstrely v húštinách.

Lovci sbystrili sluch. Hronci chceli tam už piadiť a rútiť sa na zlodejov, ale Horina zdržal jich od toho, dobre vediac, že sú to padelané výstrely z bazových ciev.

„Na túto stranu pôjdeme!“ hlásil Horina, „tam dolapíme vtáčkov!“ a už vydal rozkaz ku postupu opačným smerom. Nemylil sa v domnení svojom. Neďaleko neho padla rana, hneď za ňou cupot zplašenej zveriny. Predierajúci sa húštinou, v čele družiny svojej pádil Horina za výstrelom a prišiel v čas. Na malej polianke klačal chlap na roháčovi, uväzujúc mu nohy dovedna, aby ho na sebe snadnejšie odvliečť a odpratať mohol. Chlapi obstali cestu s roháčom zamestnanému pytlákovi.

„Stoj!“ hrmelo z úst Horinových, nahaňujúc pušku k rane.

Pytlák vyskočil, lapil tiež pušku, ale dvoma skokmi bol v húštine. Horina poskočil za ním, mal ho všade na očiach, ale pre húštinu streliť po ňom nemôhol, chtiac snád i život jeho zachovať. Lesník pytláka naháňal hodný kus po lese. Už ho opäť videl. Volal naň, chcel už i potiahnuť, ale v tom pytlák, jakoby do zeme skočil, zmiznul zraku jeho . . . Horina odvážil sa ďalej a došiel až ku husteľ jedlici. Žiadna stopa po pytlákovi. Kam sa podel? Horina hľadal ho na všetky strany. K nemu došiel i Jano Fajtík.

„Musí len tu na blízku byť, strela mu do materi! azda sa len neprepadol, lebo nevyletel do neba?“

Pri tých slovách zkúmal Horina jedlicu.

Zdala sa mu pohnúť haluz na nej. Popáčil bystrejšie. A skutočne, videl tam hore, hustými haluzami zakritý, čierny predmet. Upozornil na to Jana. Tento previdreaný medvedosliedič pozrel z popod ruky na jedlicu.

„Aha!“ pošeptal Horinovi, „to je voľačo!“

Horina natiahnul, prv ale zavolať:

„Kto si, čo si tam hore, ohlás sa, a pod dolu!“

Žiadna ozvena.

Horina trochu váhal, potom ale namieril...

Ohromný, jakoby dvojitý výstrel zahrmel, blislo sa dvakrát. Jano dobre že neohluchol od toho buchu. Po zmiznutí dymu, pohly sa haluzy na strome, ťažký, jakoby klát, padol ku zemi. Bol to človek v dlhom kožuchu. Zapadol do hustej mladiny, a nehýbal sa.

V tom sanom okamžení videl Jano klátiť sa i Horinu.

„Bože mój!“ vydal zo seba chrechlave Horina, chytiac sa za prse a padnul na zem.

Jano v prvom okamžení nemôhol sa domysleť, čo sa tu stalo. A keď pristúpil ku Horinovi a tvár jeho krvou postriekanú videl, domyslel sa o hroznej náhode.

„Hohó!“ volal Jano, máchajúc klobúkom na sváka Maca, „zle je, zle je sváku!“

Chlapi z družiny priskočili a tu videli pred sebou ležať postreleného Horinu. Kriesili ho. Postrelený otvoril oči, držac sa rukou za prse.

„Som trafený!“ hlásil slabo.

„Tristo hrmených!“ klial Maco, „nuž ale ako, mladý pán?“

„Ten tam hore na strome!“ riekol Horina a bolastou premožený zažmúril oči.

Chlapi skočili do húštiny. Tam našli hned telo v zakolomaženom kožuchu. Vylvliekli ho na čistinu.

Jano a Maco poznali v zastrelenom Chrastinu.

„Už je nebohý!“ hlásili, kriesiac pytláka.

„K vode, k vode!“ zvolal Horina, a druhovia jeho nasekajúc haluzí z jedlín, urobili šmyk, na ktorý naložiac postreleného, zanesli ho ku pramenitej studienke na blízko „Vlčích Jám.“

Druhým smerom ku úpätiu Vepra postupoval horár Kremenický so svojimi chlapi

obozretne s natiahnutými puškami ku strelbe. I tlupa táto prišla na stopu pytlákom a hnali sa za ním. Prenasledovaný pytlák konečne umienil si počkať na lovcoz za jedlicou a potiahnúť na niektorého. Zbystril sluch a zrak, držal pri líci natiahnuto — a beda prvému, koho zhladne

Honci boli už na blízke jemu.

Zpoza výskyti jedlovej zhladol pytlák vytiahnuť sa čiernu postavu.

Prask! zahrnelo z pytlákovkej pušky, a dym nedovolil mu na chvíľku vidieť výsledok výstrelu, ale keď sa dym pozdvihnuť, už vtedy dobre videl pytlák: pádnymi skokmi k sebe približovať, huňatého, strašne revúceho, medveda.

V okamžení mal macko pytláka v pazúroch. Objal ho cez poli a mrštil ním o zem. Teraz zavalil sa nah a pádnymi dlabami mlátil ho po väzoch. Chlap pod medvedom neomylné musel byť zaškrtený.

V tom okamihu, čo sa na čistine tento hrozný dej dial, vystúpil Kremenický z húštiny, a tu pred ním otvorilo sa hrozné, často v horách týchto pridávajúce sa divadlo. Domnievajúci sa horár, že nešťastie to potkalo člena jeho družiny, neváhal dlho, namieril a páliť.

Desný rev medveda bolo mu znamením, že trafil zvera. Macko hryzúc a driapajúc svoju korisť, dokonával.

Z pod zabitého medveda vytiahli Hronci zohyzdené telo pytlákov, a dajedni v ňom poznali Kuba Borievku, kolomažníka z „Vlčích Jám.“

„Na mój hriešnu . . .“, poznamenal Maco, „tako rozkvasiť by som sa nechcel dať od medveda!“

Medveda a pytláka na jednom šmyku sniesli Hronci do doliny.

Tretí oddiel výpravy loveckej viedol Štefan Lukovský, milenec Milkín. On, stúpajúc opatrne húštinami a bralami veporskými, netrafil na žiadnych pytlákov a nesišiel sa s nimi. Táral sa dlho sem i tam, prekonávajúc mužne prekážky cez príkre prste a strmé bralá, až konečne so svojimi chlapi došiel ku zápole podveporskej, kde dla povesti ľudu bola chý-

rečná Hrajnohova jaskyňa, ktorej sa lovci i drevotár schválne vyhýbali.

Tam pred samým otvorom zastali, naslúchajúc tíško každému ruchu tichosti lesnej. Raz doletel k uchu Lukovského jakoby z podzemia, úpenlivý hlas a nárek. Štefan zbystril sluch. Poslúchal ďalej, hlas ten dochádzal už slabšie k uchu jeho.

„Mišura!“ oslovil Lukovský najbližšieho chlapa, „či si ty nič nepočul?“

„Ba počul som, pane, tak akoby dakde tu mačene mravčaly!“

„Nože počúvaj a natiahni ucho!“

Hronec položil dľaň za ucho a naslúchal.

„Tak sa mi zdá,“ riekol honec, „žeby tu v tejto prekliatej diere malo volačo byť, lebo sú mačky, lebo ký parom!“

„Išielby si pozrieť ta dnu?“ opýtal sa ho polesný.

„Nuž prečo nie? Pôjdem i do pekla! A načo?“

„Pozreť, či tam dakto nečupie?“

„Ale ako? Tento kameň mi zavádza!“

„Lahká pomoc! Chlapi, dostanete oldomáš!“ zavolať na okolostojacích, a kameň v pár okamženiach bol od otvoru jaskyne odvalený!“

„Ideš ta dnu?“

„Idem! ale dajte mi ten váš dlhý nôž! Akby reku tam dnu bola dáka Ježibaba...!“

V pár okamženiach vťahol sa do jaskyne Mišura, statný mládenec.

Slabý výkrik z kúta jaskyni priletel k uchu honcovmu.

„Nebesá smilujte sa!“ zvolaly, sputnané spolu, oslablé, skoro zomdlété, už tretí deň v jaskyni tejto dlejšie dievky Milka a Marinka.

„Ký parom to tuná jajčí!“ dvíhajúc nôž lovecký nad hlavu, hlásil v pološeru Mišura.

„My sme, nešťastné stvorenia!“ odpovedala Marinka.

„Ratujte nás!“ dodala ešte Milka.

Mišurovi vypadol z ruky nôž, keď videl pred sebou známe dievky. Vytratil sa z jaskyne, bladá ako smrť. Zprvu myslel, že vidí duchov.

„Prázdna je diera?“ volal na neho Lukovský. Mišura nemôhol dlho priečť slova.

„Pozrite si tadnu sám! Čosi tam najdete!“

„Čo je tam?“ zvolal Lukovský a už bol za Mišurou v jaskyni.

Srdcelomný výjav. Lukovský vyviedol sputnané devy von. Bladé jako smrť a umučené vypadaly nevinné devy, obeť to pomsty Chrastinovej a pomocníkov jeho. Dva dni už neboly požily žiadneho pokrmu, málo už chýbalo, že nepošly hladom.

Strašnú pomstu zaprisahal Lukovský Chrastinovi, nevediac dosiaľ, že tento vrah nenachádza sa už medzi živými, zastrelený súc Horinom.

V tú dobu dobehnul ku družine Lukovského domáci sluha nadlesného s odkazom, aby sa polesný hneď do myslivne navrátil, že Milka, dcéra nadlesného, zmizla náhle z domu. Z tohoto odkazu dozvedel sa a predstavil si polesný to trápenie, ktoré zmocnilo sa nadlesných, následkom ztratenia sa jejich milej dcéry. Nie menší povyk učinila i pani učiteľka, keď Marinka spoločne s Milkou bez všetkej stopy zmizla.

VI.

U nadlesných panovala toto už druhý deň hrozná surma. Nad dlhým nepríchodom dcérky svojej večerom do myslivny boli nadlesnovci nemálo rozčulení. Matka obzvláštny strach prejavila nad dieťaťom svojím. A konečne, keď ani na mraku dievčatá domov sa nenavrátili, počali šípiť nešťastie, ktoré jich v lese potkať muselo. Chytré rozoslaní boli do blízkeho lesa a rúbaníski chlapi a sluhovia cieľom hladania zmizlých devíc. A ačkoľvek sluhovia celú noc po lese blúdili a dievky hľadali, predsa bolo namáhanie jejich daromné. Milku a Marinku nenašli. Strach a bázeň nadlesného o živobytie dcérky svojej, vystúpili na najvyšší stupeň. Matka sklúčená nevedela si dať rady. Nadlesný druhého dňa vyslal posla za Lukovským, zkazujúc mu deňnú zprávu o zmiznutí Milky, a ufal, že pošťastí sa mu ztratenú skôr a na iste vynajst.

Kto si predstaví trapné položenie nadlesného.

V tú dobu dal sa ohlásit u nadlesného, dávno nevidený v doline tejto, žid Mojžiš

Pinkes. Zprvu nadlesný nechcel ani počut o židovi, nechcel ho ani pripustiť ku sebe. Potom ale, keď vznikla v ňom myšlienka, či by tento túlavec niečo o jeho dcérke neznal, predpustil ho pred seba.

„Čo mi donášate, Mojžiš?“ hlásil nadlesný utrápene. A žid pozeral na zklúčeného muža jakosi radostne, potutelne. S hlbokou poklonou složil svoj ranec.

„Počul som od ľudí,“ začal žid, „že pána obrferštra veľiké nešťastie potkalo!“

„Vy snáď viete Mojžišu,“ zvolal nadlesný, „dačo o mojom milom dieťati? Viete-li, hovorte pre Boha!“

„I viem, i neviem!“ škodoradostne hovoril žid.

„Jako to?“ pýtal sa nadlesný. „Hovorte a netrúpte ma! Áno, vy sa tárate čo večný žid, sem i tam po okolí. Snáď ste videli niekde moju dcéru?“

„Pravda,“ hovoril Mojžiš, „ja sa túlam po svete za zárobkom, od tých čias, ako som musel ztadeto preč, ale sa živím poctive. Ja som chudobný žid! Viete pane, že ráčili ste slúbiť dobrú odmenu tomu, kto vám milú dcérku nazpak do domu privedie!“

„Áno, slúbil som dať tomu odmenu. Teda vy ju chcete, Mojžiš, a viete kde je moje dieťa? No dám vám tú odmenu, hovorte kde je Milka?“

„Ja bych ale rád vedel, koľko dáte?“

„Čo žiadate?“ zvolal nadlesný.

„Čo bych žiadal? Maličkosť, pane: tristo zlatých, viete, tolko som ja musel tu na stól položiť!“

„Ha, vy chcete vaše peniaze nazad?“ vetil nadlesný, dlhými krokmi izbu merajúc, a premýšľal, čo má urobiť.

Nadlesný rozmyslel si dať židovi tie peniaze, pokročil ku stoliku a vyňal balík bankoviek. Žid usmial sa pri pohľade na ne.

„Dám vám jich!“ riekol, „ale povedzte, kde je moja dcéra?“

„Najprv musia byť peniaze v kapse!“ riekol žid, ukážuc na svoj ranec.

Nadlesný už práve chcel židovi čítať peniaze, keď v tom tam von akýsi ruch spozoroval. Počul i výkrik svojej manželky a vravu v pitvore.

Do písárne nadlesného kvapne vstúpil Lukovský.

„Tu je vaša dcéra!“ hlásil radostne. —

„Tam, v podveporskej jaskyni, uväznil ju Chrastina so svojimi spoločníkmi!“

Nadlesnému vypadly bankovky z ruky.

Jaké prevrpenie!

Veľkú radosť pocítil ustrachovaný otec, keď mu Lukovský doviedol dcéru jeho živú domov.

„A tento čo tu hľadá?“ pýtal sa Lukovský nadlesného, ukazujúc na ranec svoj sbierajúceho žida.

„Tento?“ pozastavil sa nadlesný, „tento vedel o tom mieste, kde zdržovala sa Milka, obe tie deti, i prišiel si pre odmenu, za ktorú mi chcel prezradiť to hrozné miesto...!“

„Vedel?“ pomyslel si Lukovský. „No, keď vedel, kde zdržovala sa a zamurovaná bola Milka s Marinkou, teda musel byť v porozumení a v spolku s Chrastinom...!“

Nadlesný sa zamyslel.

Žid chcel sa práve vytratiť zpomedi tľupy ľudí, Milku domov privodiacich, keď zrazu nadlesný zvolal:

„Chyťte toho žida! Maco, Jano!“

Žid zbladol, počal sebou hádzať, sypať výhovorky — ale tie mu nič nezpomáhaly. Medveď a Fajtík čosi kamsi poviazali jajakajúceho žida do kozla. Potom uvrhli ho do pivnice.

Nadlesný zdesil sa nad vypravovaním dcériným, ktorá mala sa stať obeťou pomsty Chrastinovej, za prepustenie ho zo služby.

Vrelými slovami ďakovali stastní rodičia Lukovskému za záchranenie svojej dcérky.

Kde že ale bol Janko Kalina, milenec Marinkin, tento ochotný pomocník oboch dievčat v hľadaní straších hniezd, že ho v týchto dejoch žiadnu účasť brať nevidíme?

Po odlúčení sa od dievčat liezol Janko ešte na niektoré stromy hore a dolu, čo veľikého namáhania od neho vyžadovalo. Prezeral všade hniezda, ale bez výs'edku. Vo svojej ochotnosti zašiel hodne ďaleko, mysliac, že čas dievčatom dlhy nebude; konečne nemajúc už ani do čoho prázdne hniezda brať, podal sa ku určitému miestu, kde bol obe dievky zanechal. Dôjduc ta, nenašiel

tam nikoho. Začal volať. Žiadna ozvena. I pomyslel si, že dievky nemohú ho vyčakať, samé domov sa pobraly. Večierkom prišiel domov.

Ráno druhého dňa, keď na mlynci vodu naprával, povedali mu mleváci, že nadlesných Milkou a Marinku všade hľadajú, lebo že sa včera z lesa, kam sa boly na maliny vybraly, dosiaľ nenavrátili. Táto vešť trhla Jankom. On domnieval sa, že sú dievky doma, a hľa, jak strašný chýr o nich teraz počul. Nerieknúc nikomu nič, sobral sa Janko znovu a piadil tou istou cestou smerom do lesa, kade včera dievky vodil. Dal sa z novu do hľadania. Hulákal, hvízdal, čo mu hrdlo stáčilo, ale darmo, okrem hlasu zplašených lesných bytností nepočul nikoho.

„Tým sa už raz zle povodilo!“ riekol sám k sebe a preklial v duchu všetky straky. Konečne i on zunoval s chôdzou a posadil sa k odpočinku. Ležal ticho pod stromom a dumal o nešťastí, ktoré sa tým dvom dievkam prihodit mohlo. Obzvlášte mal na mysl svoju Marinku, ktorú veľmi ľúbil.

Na protivnom strme zazrelo oko jeho opäť jedno stračie hniezdo. Istý vnútorný popud ponúkal ho, aby vyliezol ešte raz a popáčil do hniezda. Nemôhol odolať tomu popudu. Vyliezol hore na jedlicu až ku samému hniezdu.

Práve načiahol sa na hniezdo jednou rukou, držiac sa druhou haluze, keď z hniezda vyskočilo malé chlpaté zvieratko s dlhým chvostom; tohoto nenadáleho objavenia sa zvieratka: veverice, ktorá v hniezde spala, tak prelaknul sa Janko, že ztratiac rovnováhu a strhnúc sebou i osudné hniezdo, zpadol z vysokej jedlice!

Ďaka mäkkému machovému koberecu pod stromom, na ktorý padnul, že si okrem vytknutia nohy, horšie neublížil. Pádom na skaly bol by sa iste zabil. Nešťastný šuhaj! Hneď pocítil Janko, že mu noha puchla a bôl veľký pocítil v nej, nemohúc ju pozdvihnúť. Ležal tu samotný v pustom lese posiaľ osudné stračie hniezdo v ruke držiac. Na pomoc ani nevolal, veď ktože mu ju tu mal poskytnúť. Zkúmal, či sa bude môcť ďalej podať, ale na nohu postupiť nemôhol. Horko

a ťažko kolenáčky dovliekol sa ku potoku, kde si pálcivosť a smäd uhasil čerstvou vodičkou.

Tak tam u potôčka ležal úbohý mladý mlynárnik v bóle deň i noc, netušiac ani najmieň, čo sa za ten čas s milou jeho Marinkou a družkou jej Milkou v lesoch týchto dialo. Druhého dňa, keď Lukovským vysvobodená a domov privedená Marinka bola, prvá jej otázka bola, opýtať sa na Janka Kalinu. I dozvedela sa, že sa i Janko už druhý deň doma nenachádza. Neopomenula teda dopytujúcej sa jeho matke sdeliť, v ktorej lesnej stráni sa Janko s nimi rozlúčil. Mlynárka o syna tiež ustráchaná pospiesila hneď tam vypraviť sluhov ku hľadaniu syna svojho. A títo skutočne ešte toho samého večera doniesli Janka s vytknutou nohou do dediny.

Janko uvidiac skoro na to Marienku, necítil ani bólu vo svojej nohe. Lhký úsmev preletel po bladej tvári jeho, krečovite držal nečo v ruke.

„Čože to máš, Janko?“ pýtala sa ho Marinka, obväzujúc mu nohu, „asnaď stračie hniezdo?“

„Ono je, Marinka moja, ono! Na ho, na a pohliadni doňho!“ riekol mladík.

Kto vypíše úžas a prekvapenie dievky? V stračom hniezde, medzi nashromaždeným pierim, vlnou, machom a slamou, zajasal sa jej žltý kov.

„Prsteň, diamantový prsteň!“ držiac prsteň vysoko medzi prstami, zvolala radostne dievka. „Milka moja drahá. Ach, či sa mu potešíš, tomuto ukradenému prsteňu!“

A keď nikto nebol pri Jankovi, sohla sa Marinka ku nemu a bozkala šuhaja po bladom líci. „To ti bude za vernú službu, preukázanú mojej družke Milke!“

VII.

Sotvy že sa nadlesný Javorinský z jednej hrózy spamätal a uspokojil, už opäť nadišla ho druhá, opäť ohromujúca ho vešť. Nemo a so svesenými hlavami, na ktorých každý zármutok čítať môhol, niesli najmocnejší Hronci na nosidlách postreleného Horinu do myslivne, kde jich už nadlesný, dostanúc o tom upovedomenie, netrpezlivo očakával.

Lovci došli s Horinom, ktorý bolom a ztratou krvi zamdletý ležal na nosidlách, do myslivne. Z oka nadlesného zkanuly dve slzy pri pohľade na svojho obľúbeného adjunkta.

„Zložte ho tam do mojej izby!“ kázal nadlesný usmúteným a sústrasťou nad nešťastím príručného prejatým nosičom. Pani nadlesná a Milka nemohly sa zdržať slz. Cítily veľkú sústrasť nad nešťastlivým.

„Ticho buďte, chlapi!“ oslovil Maco tlupu súrodákov svojich, „chudák, mladý pán, potrebujú ticho!“

„Ej veru chudák!“ doložil druhý, „ten zaplatil za nás všetkých! Škoda toho chlapa!“

A každý z prítomných Hroncov, členov výpravy, mal na jazyku pár sústrasťných slov na úbohého Horinu. Zložili ho na pripravenú mu postel. Lôžko jeho obstúpili všetci domáci. Ronili slzy nad ním, bo Horina bol milý a dôverný ku každému. Obzvlášte ťažko niesol ztratu zručného príručného svojho, nadlesný, bo bol presvedčený, že rana Horinova je nevyliciteľná, smrteľná. Horina spal, priali mu odpočinku, bo aspoň vo sne necítil bóla svojho.

Po niekoľko hodinovom spánku precítil sa postrelený.

„Kde som?“ boly jeho prvé slová, ohliadajúc sa dookola.

„U nás ste, Horina môj milý!“ hlásil sústrasťne Javorinský. „Jako že vám je? Čo si žiadate? O! hrozné nešťastie!“

Chvilku mlčal adjunkt, vydýchnuť si z hlboka.

„Čo, že nešťastie, pane nadlesný? Nenie to žiadne nešťastie pre mňa! Ďakujem Bohu, že som prišiel už raz ku koncu života môjho. O! rád, rád ja končím život, plný trampôt a samých nešťastí. — Ale ústa mi horia, smäd, páľivosť . . .!“

Nadlesný podal príručnému ochladzujúci nápoj, z ktorého použijúc Horina, polahčilo sa mu.

„Videli ste moju ranu pane?“ začal opäť po chvíli Horina, „leží tu v prsoch, je hlboká a smrteľná. Cítim to, že hodiny života môjho sú na sklonku . . .!“

„Nezúfajte Horino, privolaný lekár snáď odstráni nebezpečenstvo!“ tešil ho Javorinský.

„Žiadam lekár, pane! Po mne je veľa! Ale neželiam za životom! Skôr ako rozlúčim sa s týmito biedy a strasti plným svetom, prosím vás, pane, majte trochu trpezlivosti, a vyslúchnite ma trochu, chcem vám, pokiaľ sily stačia a dych vo mne trvať bude, v krátkosti sdeliť niečo z minulosti môjho života . . .!“

Nadlesný sadol si k lôžku nemocného. Horina obvlažil si zpalený horúčostou jazyk, vzdychol z hlboka a počal:

„Zavolajte mi sem i vašu dcérku, nech sa i ona dozvie o minulosti môjho života . . .!“

Na privolanie došla i Milka, pani nadlesná počúvala rozprávku Horinovu z bočnej svetlice.

„Som syn zemianskych rodičov Višnovských od Bielych Hôr, dedič rozsiahlych statkov a pauství. Otec a matka odomreli ma čo dieťa. Ja po odbavení štúdií stal som sa vojacom. Ale bol som nešťastný od samého môjho narodenia, už čo dieťa orapavel som, vo školách nevedlo sa mi dobre, a nešťastie prenasledovalo ma i pri vojku. Nemal som šťastia, ani v hospodárstve, ani v kupectve, ani v láske, kamkoľvek som kročil, zlý osud všade ma prenasledoval. Chcejúc ujsť pred zlým osudom, konečne zutekal som do Ameriky. Precestoval a preblúdil celú križom krážom, hľadajúc miesto, kde bych ukryl sa pred zlým osudom, ale tento i tu našiel ma všade. Veľa ráz hľadel som smrti do očí, neraz bol som v súboji postrelený, posekaný, na poli zdrvený; ale osud nedovolil mi zahynúť. Navrátiac sa do vlasti, zlým osudom prenasledovaný hľadal som nový úkryt pred ním, a domnieval som sa tu u vás pokoj naleznuť. A hľa . . . i tu . . . i tu našiel ma ten neprajný osud môj! Som teraz spokojný na duchu, že konečne dosiahnem pokoj v tmavej zemi; ale jedno ťaží srdce moje, pane nadlesný, nepolutovaný, neopľakaný od žiadneho milého tvora na zemi . . .!“

„My vás veľmi zľieme a lutujeme!“ riekol nadlesný, „a srdce moje sviera žiaľ, akoby ztratit mal vlastného syna.“

„Vďaka vám, pane!“ odpovedal čím dial tým slabšie Horina, potomok zemianov Višnovských, a nadlesný badal, že mu života ubývalo. —

„Ešte nie som u konca s mojou rozprávkou . . .“ počal opäť Horina, „teraz mám ešte pár slovíček prerieť k vašej dcérke Miluške . . .“

Milka pri tých slovách stále bladla, sotvy že sa na nohách udržala.

„S dcérkou vašou pane nadlesný, mám od samého príchodu môjho, tajný záväzok!“

„Hovorte pre Boha!“ zvolal nadlesný.

„Milka nemôže pravdivosť jeho odtajiť, ponevác závdavok záväzku toho ešte posial u seba drží, ešte ho mne nenavrátila . . .!“

„Dievča!“ zvolal pohnute otec, „hovor, čo si mala s Horinom?“

„Ó! ja nešťastná deva! Otec môj, matko moja!“ zvolala a zklešla.

„Toto je hrozná novina pre mňa, nešťastnú matku!“ zvolala, lomiac rukami, pani nadlesná.

„Milka! Slečno!“ zvolal Horina z lôžka, „navráťte mi môj záloh, môj drahý prsteň!“

„Nebesá!“ zkríkla deva, „mne to urobiť nemožno! Horino, ja váš prsteň nemám! V ten samý deň, v ktorý ste mi ho dali, ztratil sa mi bez stopy . . .!“

Nadlesný a jeho pani, nemajúci dosiaľ žiadnej známosti o prstene Horinovom, zdreveneli; zdalo sa, že nával toľkých ohromujúcich jich vestí, zaplatia životom.

Práve v tú dobu, keď nadlesnovci u lôžka Horinovo bez slova zronení stáli, vstúpila do izby driečna Marinka, učiteľova dcéra. Jedon pohľad jej dostačil, aby dozvedela sa, o čom sa tu jedná.

Milka vrhla sa jej do náručia.

„Neplač, drahá!“ tešila ju družka, „upokoj sa, ztratený, ukradený prsteň sa vynašiel! Tušenie moje ma nesklamalo!“

Slovám družky svojej Milka veriť nechcela.

„Uspokoj sa!“ hlásila Marinka s úsmevom. „Vráť mu jeho prsteň!“ a podala Milke opravdový Horinov diamantový prsteň.

Chvátave siahla Milka po klenete rukou. a presvedčila sa o pravde. Pristúpila k nemocnému.

„Horino!“ hlásila trasavým hlasom, „navraciam vám váš prsteň!“

Nemocný siahol po ňom, zadíval sa do liskavého kameňa jeho, potom priložil ho

k ústam svojím, horúci polubok naň vtisnúc. „Nešťastný až do konca!“ riekol, vzdychnúc z hlboka, za čím vyrinul sa mu z úst prúd krvi.

„Milka!“ preriekol ešte, ale už veľmi slabo a chytil jej nežnú ruku do svojej studenej, „nate, noste prsteň tento odo mňa na pamiatku; ja umieram sladko, s rozpomienkou na vás!“

Lekár vstúpil do svetlice s doprevádzajúcim ho Lukovským. Tento pristúpil hneď ku lôžku poraneného, prihovril sa mu, ale nedostal odpovede. Lekár ohmatal mu tepnu; ruka Horinova zklešla na pohovku.

„Horino!“ zvolal naň nadlesný, ale spolu už videl, že mu oči stály dúbkom.

„Neskoro!“ hlásil lekár, „práve dokonala!“

Prítlumený plač všetkých prítomných a slzy jejich vypravdily nešťastného Horinu, statného lovca, potomka zemänov Višnovských, z neprajného mu sveta.

Pani nadlesná zakryla mrtvolu jeho bielou plachtou.

* * *

Chrastinu zastreleného a Borievku medveďom roztrhaného zahrabali Hronci v horách na chotáre. Žid Mojžiš odovzdaný bol úradu k potrestaniu.

O dva mesiace neskôr stál u novonakopaného, jednoduchým krížom ozdobeného hrobu, na dedinskom cmiťeri, pár novomanželov. Jednoduchý nápis svedčil, že tam pod tou zelenou pažitou našiel nešťastný Horina-Višnovský — želajúci odpočinok. Spi večný sen!

Na hrob jeho položila Milka, so slzou v očiach, zelený brečtanový veniec.

V tú istú jaseň bolo počut i zo mlyna zvuk hudby.

Tam sa tiež odbývala svadba: Jankovi s Marinkou.

Nadlesnovci a Lukovský s Milkou boli tiež na tej svadbe. Jano ale s Macom nemohli sa dost prenachváliť svadbu, bo i jim sa na nej dobre vodilo.

Kolomažnikov vo „Vlčích Jamách“ viac nieto; museli sa ztade pre pytláčenie vystahovať.

Storočné stromiská pralesov podveporských, klátené vetrom, vrzdia bájočne, jakoby žialily za statnými pomínuvšími sa lesníkami.

Oblaky.

(Pokračovanie.)

Sbor.

Sústrast, milosť — vzdychy, všade:
činom zloby na závade.
Čo nás teší i čo deší:
povedzme si, povedzme si.
V jarej hre čo poletuje:
brat motýl nech pokračuje.

Oblak mládenec podletev žantovne,
tako vyprávaj smavo a žartovne:

„Ja uskočil do diale do pralesa,
kde slavné vody valí Maraňon:
tam brasílské si obzierať čudesá, —
pannenské lesy, jak do večných spón
bujných liánov samoďak sa sňaly;
jak v nerozuzliteľnom objeme
sa držia vospolok: že i kto malý
len konár chce — k záclone nad temä,
či pre slasť zrn — akže neodviazaly
ho samy stromy: len tak dôjde poň,
keď s ním les celý vyrval zo zeme.

To hajno vtáctva po vetvách v rozopri
i v súhlase: — ľubanie, ťubanie —
decká kolibri a kondory obri,
jak písťaly postupne v organe . . .
Svit práve ranní máchnul vo klávesy
ružoprstami, temný kým pedál
sa pod túlavým stínom noci svesí . . .
Ó, čuli byste plný ten chorál!
Čo slasť, strasť razom v tejto smesi!
Čo zkrota! hľa — na chvejnom pandáne
rad opie s papúšky si posedal!

Ja celý uhom! — I ľúto mi veru,
že nenajal som túto muziku
ku schôdzke našej, panskú na večeru, —
zábavku mali bysme kolikú!
Hviezd netreba — dvoranu zjasniť k plesu:
bo hudecov tých tam každý nie len tón,
lež všetei hneď aj svetlá sebou nesú,
sám rajskej vták — jak skvelý lampion! . . .
Ó, šťastný háj! — Ha! — prv jak na kolese —
i vlny rieky nie viac v povyku,
aj jích v tom kúzle valný zasnul hron . . .

Ja načúval, na mäkkých sediac stromov
vrcholcoch i na vtáčom páperí — —
Tu odrazu zpod kákao-polomov
vyletlý van ma v perut uderí,
van: čo kadidlo — zapálené v obeť,
keď na Olympu bozi sedali
ku stolu — stroviť z ambrozie obed;
van z voní nanajsładších utkalý;
dech ambry, a či — z čoho . . . duše sorbet . . .

Áno, ja videl — kto chce, uveri —,
jak s vanom — krôpky manny padaly.

No, z toho si ukradem! — A hneď vlnu
zápachov valnú vdýchnem do seba,
a takoj do vzdušného sadnem čluu.
Ó, jaký to dar, devo, pre teba! —
Keď došiel som: mrk lenošil večerní
už po nivách v kaftáne parády.
I sostúpim, a pootvoriac perny
vydýchnem vôňu do — jej zahrady.
A zápach z cudzích niv — priam tak dôverný,
jakoby lunou slatá hmľa z neba,
pod oblok k fíjalám sa usadí . . .

Ona už v okne. Večernie divadlo
ju s celou dašou kamsi zajalo:
že lie žiarenie jakoby zapadlo;
i oko krásne rečníť prestalo,
zmeravel hodbáb ľahkých jeho víček;
a nečuf dechu, zneemel srdca tluk . . .
Keby nie preda v zrakoch ten ohníček:
prisáhneš, že to vzor z Canovy rúk.
Jak socha biela, bielych ruží kriček
dlie tam, — a čo jej žítia pridalo:
vlas kaskádou sa hnul z pliec jemných lúk.

„Ach, lásky čas! . . .“ Zavzdychla a — oživa,
i zadumá sa zas. Veď nechodi
ten, jemuž bdejúc žije, o ňomž sníva.
Čo mešká s bozky, slovy ľahody! —
I aby nezadriemla deva moja,
až sa otálač v láske — dostavi:
čo okrydlené kytky sa príroja
kol okna — vône rajskej nápravy.
Jak siahla do nich dušou túžbo-boja!
Dech na spech! — Lež, ha! zúvrat! nehody! —
Na výklen sklesla — mam ju zapíavi . . .

A šibal teraz jechá — hup pres ploty —
už tí pod oknom; ona ale hor.
Prečo nesišla v ľubie po lakoty?
A prečo žiaden šepot, rozhovor . . . ?
Čakal by darne, i štíhlým topoňom
hybaj jak kocúr! až ma prejal mráz —
A dnu skok! . . . A ja — pozde badám s bôľom:
jak bezbranná tam korisť. Zhubný čas
ihneď on znať dá, ká v ňom vášeň plane:
jak jastrab — kľučky počne kolo krás . . .
V tom zhrmím! — Mať so sviecou v dverách stane,
A on? Frnk oknom! a — vytruštil váz.“

Sbor.

Dlho baviš, všetečníku.
Si nezbedný, v žiadnom cviku.

Čo nás teší a čo desi:
povedzme si, povedzme si.
Nuž ty mladší, či si hladší?
Menej vravy, lepšie mravy!

A mráček v líčku rumenný
hrdo si počal v strmeni:

„Vysadla starká na podstenu.
Prinesla sebou plátna kus.
Vymeria lakťom — vnučke k venu? —
odstrihne. Rubáš, či obrus?
Kto zná!? Však o tom nemí reči.
Juj, stareny tej zvrasklé tváre! . . .
No o tom tiež snáď mlčať svedčí.
I pripla na nos okuliare.

Hneď berie príkroj. Ver nesbáda
si najprv, lež na dobre hneď —
veď stará švadlena je, pravda,
uhodí v zdar na prvý sled.
Tak křpa, šije — hlava v sklone —
neviem či hrbcom a či hladko.
— Pravica suchá v tom výkone
tak hybká ešte, stará matko!?”

Vnuk zvrčšai v izbe, vrhla k zemi
ta s kolien šitie a šla dnu;
a keď chlap chlebom ostal nemý,
zas prišla zpät na podstenu.
A sadla. Zahrnula vlásky
pod čipku čepea — chlpek biely;
i ovoňala, zpoza pásky
vytiahnuc majoránik chvelý.

Chce ďalej — po prihnutom šviku;
ihla tu, lež — náprstku nič.
Keď bola stala, v zlom súc eviku
sklzoľ sa a poď — ako nič.
Na blízku maniatko sa myľo;
to hneď náprstok zachyti,
a labkou dial ho podurilo . . .
No našiel sa — na pažiti.

Šije zas. A ja hľadím na to.
Pokračuje, kde složila.
Pošila na lie, už pára to;
a potom na ruby šila.
Akúsi dávnu melódiu
dudá tichúčky sebe pri tom;
trasúce zvuky jaksi nýjú,
lež kto srozumie týmto citom?

Chcel som už odísť, lež v tom práve
vyšla babička z ihly nič.
Pomyslím, to bude k zábave
novú do ihly napraviť.
S tým rovno ponad dvor sa skloním
a zas v bok stín môj so mnou teká,
hneď skryjem slnko, hneď odcloním —
Chachacha! jak pri tom navlieka! . . .“

Sbor.

Ctiť šediny, ctiť starobu!
a uctia fa tiež v tú dobu.
Čo nás teší, čo nás desi:
povedzme si, povedzme si.
Ty najmladší, ešte decko:
čos ty zažil, konal vŕsecko?

A obliáček jak kráľičkové kvieťa
tak odpovedá — roztomilé dieťa —:

„Včera ráno iba spatriť ten som svet.
Moja kolisočka — tulipánu kvet;
otec mi — slniečko, rosa — sladká mať;
hviezdy moje sestry, z vás každý mi brat.

Priam po krstu z vône ruží — vzal ma les.
U neho som zažil prvý žitia ples: —
vložil ma na vetvy — svoje kolená,
a tak ma kolembal až do polednia.

Tu hrdličky poznal som i holubov;
bavily sa so mnou s veľkou úfobou.
Kukučka i stračka . . . Jak som sa jim smial!
Na to vrany . . . tých však trošku som sa bál.

Popoludni, keď sa deň už ochladil,
ma les na najvyšší vrchol podsadil.
Odtiaľ potom sám už zabral som sa v let,
prvý raz si obzrel široširy svet.

Do výše ma prosto nesly krýdla hor
ponad čelá skalisk, ponad štiece hôr;
čím dial, to istejší, smelší vzduchom brod —
veď vždy mi na myslí, že som rosy plod.

Postrietam sa s vtáky; rekli: orly sme;
a ja: oblak. S tým sa aj rozijdeme:
vtáci unavení miznú k zemi zpät,
nie ja! ja popružil mladých krýdiel let.

A letím, a letím. Slnko zapadá;
ale mňa to iba vyššej pobáda.
Aj mne podhodilo šarlátový šat,
zimno mi však není, — nechal som ho stáť.

A letím, letím len . . . Čo to nadomnou?
Zaskvelo sa čosi riedkou mrku tmou.
I poznám: — to hviezdy, moje sestričky,
jak som počul bol z úst mojej mamičky.

Ó, hviezdy, sestričky! Ja cheem, — rád bych k vám!
Ó, sestry, hviezdičky! — Dlho tak volám.
Ale ony mlčia, — či ma nechcú znat?
Ó, ja som, ó, ja som najmladší váš brat!

Neozvú sa predsa. Nuž tak za nimi!
Cheem, ale nemožno: — krýdla svisy mi,
a dechu ubúda . . . Poteším sa tým:
primladý si; keď sa zmôžeš, pôjdeš k nim.

Zastal som vo výši, v túžbach zieral hor:
jako sa tam bavia, jak veselý chór . . .
Že i mne nemožno šmahom medzi nich:
mnohá slza spáchla, mnohý vzňal sa vzdych.

Ha! tam letí hviezda, púť jej — zlatý pás.
Ulapíť ju, padá! . . . Strach pre ňu a žas . . .
Aj som ju dočnytil: samý lesk bola;
sniesol k zemi tíško — štipku popola.“

Sbor.

Ponor sa len v sladké sny;
ešte privčas — zobudenie.
Čo nás teší i čo desi:
povedzme si, povedzme si.
Vy bliženci, dve lalije,
aké znáte melódie?

A z obláčkov hnedky
jeden zažvastá:

„Kde skalisko staré
machom zarastá:
hniezdo tam sokolie.
V hniezde mláďat pár
si dudká, nebeská
v zrakoch jim hrá žiar.

Len brká dorastnúť —
a vyletia von,
a let jich pozlátí
skvostný slnca skon;
pobavia sa s nami
pekne tu i tu
v spoločnom životných
slasti pocitu.

Preto kým rodičia
chodia po práci:
vysedávam verne
na jich paláci.
Kuknem vše do hniezda,
aby niaky klan —
a zas složím krýdla,
zbadav, že — sú tam . . .

Až keď raz tak strážim,
tu ti — hrozba, vzdor:
úplazom zurvalec
teperí sa hor, —
a jaký obratný!
Žití nešetří:
Chmatá skalnie šteble,
visiac v povetří.

A priam je u hniezda — —
Veď jich zariadi: —
vyberie, potvora,
hladom vyvádí . . .

Zbadaly ho, čuj len,
kolký škrek a met!
Ó, že brká ešte
nezatvrdly v let!

A už ruku vztýčil — —
Lež v tom zaplačem;
noha sa uklzla,
a chlap — myk na zem . . .
Nezabil sa, však aj
neublížil sám, —
a starí hľa práve
oba spešia k nám.“

A z obláčkov jemných
druhý na to zas:

„Jasný jako oko
bol zavítal mráz.
Druždi pod nohama,
sriebrom skvie sa srieň —
mladé kone v zpráži
po ňom, jako sen . . .

A na sánkach svatí,
svadobníci ver.
Čo vencov po hlavách,
po prsiach čo pier!
To výska, to krika;
krdel veselý: —
čoby plakať? Veď však
sú na veselí.

Mladucha — tá plače,
to aj tak má byť:
veď idú jej veniec
v rieku potopíť.
Zimozel . . . škoda ho!
Púť už nedľhá . . .
Ach, ja divák čudný!
kde mi výsluha?

A evalom k sobášu
krdel veselý —
to spieva, to krika,
jak na veselí.
Družba, čo pri mladej
podľa úlohy —
výjme pištol a paf!
hor do oblohy;

do oblohy strelil
šelma zvetrelá,
a trafil: — tam moja
sňažná košeľa
už rusá sa v páper,
na chumelien,
a tá ešte — bodaj! —
mastí sanicu.

No počkaj, ja tebe! —
 Hneď mráz popýtam:
 braček, vidz len požiar,
 zhriať sa — choď ty tam.
 On počúvnul, ušiel
 kamsi za horu;
 i v mžiku zatiahnem
 jasot obzoru.

A zaplačem horko: —
 teplých slzi tok
 už ztápä, omýva
 polia, horský bok.
 Tak lahodno letní,
 ale plačný čas — —
 i chodník i cesta
 zrazu mrzký kvas . . .

Aha, so sobášu: —
 bo krik, kopýt das — —
 Do popuku! vidieť
 parýp ťažký kľus . . .
 Idú, ako vládzu,
 mrská sluha zlý, —
 šly by, dial nemôžu:
 lebo uviazly . . .

Chachacha! zábavné!
 Už sa nesmejú.
 Poschádzali dolu,
 pešky musejú.
 Tam v blate paráda!
 A štvrtá nerest:
 sane fisnúť musia . . .
 Zaslúžený trest!“

Sbor.

Hra má byť nevinnou, deti.
 Tento pokyn nech vám svieti.
 Čo nás teší, čo nás deší:
 povedzme si, povedzme si.
 Ty, čo vzácne nosíš stíny,
 aké sdelíš nám noviny?

„Kde k juhu tvárou obrátená stráň:
 na úzkom záhonci modravý lan
 biedna plie maticka; žhavý sneha pal —
 krem toho na srdci večne vlhký žiaľ:
 bo muža, bo otca — opatrovníka
 zabraly vlyh — s člnom prievozníka.

Tri týčky, vo vrchu spútané vedno;
 na nich uviazaná — vystlatie biedno —
 plachtica — vetchá jak! A v loži tom dnu
 detiatko bielanké . . . ručinky sa pnú:
 frnká, bo pablesky vždy tuhšie naň . . .
 Na clonu len ešte dorastá lan.

Plače a vzyká, však — čože mu mať?
 Na nej tiež poslední, mizerný šat.
 Tej odrobinky, ach, tak ľuto mi je.
 Nad kolísku stanem: že stín zavije
 hneď v lono vo svoje — úbohé dieťa.
 Začúchlo, a smevom očká sa svietia.

Bedlive každý deň postávam potom,
 kým mať iška povoj, s vonným chladotom
 nad kolisačkami na úvratach tam,
 a bránim, odháňam preč snečný plam.
 Stráž moja na koniec len dospela,
 keď mať modravý lan doplela.“

(Pokračovanie.)

Anthropologické úvahy,

alebo

človek uvažovaný v jednote tela s duchom, so zvláštnym ohľadom na jeho
 určiteľnosť kroz prírodu.

Dľa Karola Rosenkranza podáva Pavel Hečko.

(Pokračovanie.)

Zem, ktorú obývame, určuje človeka na rozmanitý spôsob, jeho duch dosvedčuje tu však svoju všeobecnosť, nedajúc snadno obmedzovať svoju ľudskú existenciu (jestvovanie), ktorá, všeobecne berúc vec, i všelijaké jej v cestu stavané ťažkosti a prekážky prenáša, privykajúce i k okolnostiam nie normálnym. Jednotlivý človek je síce s miestom narodenia svojho tak bezprostredne srastený, že pri jeho rýchlom, nenadálom opustení, snadno ochoreť môže, lebo chová v srdci bolastnú túhu po otčine, a jeho žiaľ ho umára. Iné povetrie, ktorý do seba vdychuje, zmenený rozmer obyčajného, prirodzeného behu života, iná barvitost oblohy, iné odchodné zrastlínstvo, cudzé obrysy obzoru, ktoré mu pred očima stoja: to všetko mu nezodpovedá, je mu protivné, a on touto protivou dráždený, kriese, vyvoláva v duši svojej drahý obraz tej opustenej vlasti. Tak

povstáva v ňom ťažkomyselnosť, dýchavica, a stáva sa, že nejedon na tele chradne. Túto chorobu iba istá nádej opätného návratu do vlasti, vyliečiť môže, alebo tá okolnosť, má-li dakoho zo svojich drahých pri sebe, menovite ak sa celá rodina spolu s ním vystehovala, ktorí mu ztratu jeho pomali nahrádzujú. Boľastne môže takéto zanechanie rodiska svojho už na toho pôsobiť, ktorý to dobrovolne učinil; no nedá sa opísať ten bôľ, ktorý preniká dušu toho človeka, ktorý alebo sám okolnosťami, alebo kroz iných k tomu nútený bol, aby opustil drahú otčinu svoju. Avšak jakokolvek cíti človek svoju srastenosť s tým krajom, ktorý od narodenia obýval a mnohé radosti i pamätné príhody v ňom zažil, a postráda ho ťažko; nenie predsa ani takéto túha po vlasti nepremožitelná. Zkusujeme zajiste, že aj ľudia vrchovateľých krajov, ktorí sa najťažšie lúčia so svojimi milými vrchami, horami a údoliami, konečne navykajú k cudzím krajom, menovite ak sa nepresídlili do rovín, ktoré s opustenou otčinou nič podobného nemajú. Tak sa stalo so Škotmi dávnejších časov, so Švajciarmi, ktorí ako telesná stráž francúzskych kráľov dejstvovali, alebo ako strážcovia hollandského generálneho námestníka; tomu podobne sa deje i so Savoyardami, ktorí najdlhšie vytrvávajú von zo svojej vlasti, jaknáhle prvý žiaľ premošli. Terajší európejskí vystehovalci ľahko navykajú v svobodnej, úrodnej a krásnej skupenine svobodných štátov severo-amerických, najme keď sa ta stehujú i s rodinami svojimi a už nachodia tam za morom mnohých rodákov svojich!

U nás Slovákov je vrelá láska k otčine velice zakorenená, preto túto navždy opustiť, mohlo by Slováka iba zúfalstvo prinútiť. Ináč ľudia naši radi zkusujú svet, cestujú po pevnine i po vode a osadzujú sa na čas po priemysle v tých najrozmanitejších krajoch Europy, Asie, Afriky a Ameriky. Nič nie je divného stretnúť sa so Slovákom po veľkých európejských mestách. Práve čítam, že až hen do Tiflisu v Kavkaze vybrali sa Slováci, kde jich 9 osôb býva. Vidieť a najstť môžeš rodákov našich i v Algíre, v Kaire, v Novom Yorku, vo Filadelfii a v iných amerických mestách, ba sídeš sa s nimi i v Persku a

v Indii, v Teherane, v Calcutte, v Lahore atď. Obyčajne sa ale oni po dakolkých rokách vracajú do svojej vlasti, len tam môžu trvale ostať, kde by jich zvláštne šťastie potkalo, jako nášho milého a vzácneho Šusteka v Chikagu, ktorý aj bezpochyby tam už ostane, ako šťastný a vážený americký občan.

Všeobecne vzato, je človek v stave krátky čas vo vode i v povetří žiť; vo vode ako potápači, v povetří ako v povetřnom balóne vo vzduchu sa vznášajúci; trváene ale môže iba na pevnej zemi žiť. Našli sa ľudia, ktorí vo svojom spôsobe života rybám sa podobali, možno že mali sluch, na spôsob vodných vtákov, pred vodou chránený a že od prírody znali plávať, majúc v plávaní a v potápaní sa do vody zvláštne zaľúbenie, keď jich k tomu sama príroda neodolatelne púdila, i rozpráva sa dosť v ľudu o vodných mužoch alebo ženách, tak o jistom Nikola, na jehožto deji sosnoval Schiller svoju balládu o potápačovi. Pravda, že takéto odbočenia prírody pri daktorých ľudoch, sú nám zázračné, lebo oni sú zriedkavé úkazy, výniunky a tak rečeno divy prírody. S povetřnom (Luftballon) vystúpil človek už vysoko do povetřia, pokiaľ to totiž pre jeho vo výšinách panujúcu riedkosť povetřia a zimu vydržať môhol, a tak prekrižoval on tie najvyššie, jemu prístupné vrstvy vzduchu, oproti čomu zviera v živelnom ohlade obmedzeným byť sa dokazuje!

Človek žije ďalej vo všetkých pásmach zeme, na každom území a v každom podnebí. Zviera a zrastlina sú k určitým pásmam zeme príviazané, ktoré preskočiť nemôžu. — Ladvý medveď nevydrží v tropických krajinách, opica zase nevyžije na točne. Máme tedy zemepis rastlín a zvierat, ktorý nám predstavuje rozšírenie sa daktovej rastliny alebo nektorých zvierat dľa stupňov šírky a dĺžky uhlov nebeských na zemi. Isté čiastky zeme majú sebe vlastné vtáctvo, ktoré by inde nevyžilo; iné zase vtáctvo, ako stehovavé, inde leto a inde našu zimu trávi. Práve tak sa neviaže človek na isté územie a podnebie, lebo máme obyvateľov hôr a máme i obyvateľov stepí, ba ani nezdravé močiare pontnícké a vyprahlá púšť Sahary, nie sú bez obyvateľov, z čoho to vyteká, že človek vôbec,

ač nie každý človek jednako, kdekolvek žiť môže, lebo daktó má tak mocný, zaocelovaný organism, že i škodlivý ináč vozduch pre-môže. Človek je v stave žiť, jak na studených výšinách sv. Bernhardského vrchu (pomni na tamojší kláštor) tak aj pod zemou, v hlbokých doloch na kovy alebo na sol. Vieme, že jak mrazivé sibírske roviny, tak aj horúce banské doly sú zaludnené. Hovoriac o schopnosti človeka, môcť žiť v ktoromkoľvek podnebí, nerozumieme tým aklimatisačnú schopnosť pre každého človeka kdekolvek, bez všetkého rozdielu; lebo Európean nevydržal by dlho v tropickom kraji a Afrikánčan opäť v mrazivom, v ľadovom kraji, čo aj učenec Rudolphi vo svojich príspevkoch k anthropologii a k prírodopisu zvláštne zapiera, ale mienime tú klimatickú universálnosť pre človeka, že isté čelade a kmeny ľudské práve v horúciach, iné zase práve v mrazivých krajoch zeme žijú, ponevác tie kraje od vekov obývajú a jejich plúca a krev to vydržat môžu; prečo národy takéto už od narodenia uspôsobnené sú, jako aj jejich fysická organisácia o tom svedčí. Našli sa však aj takí Európeania, ktorí i v horúcom a nezdravistom podnebí, drahný čas vydržali; máme to zaiste stvrdené na cestovateľoch nie len po vode ale i po suchu, ktorí do všetkých pásiem sveta prenikli. Nie je tu tedy reč o absolútnom vydržaní v tých najrúznejších a v najprotivnejších sebe podnebiach pre hoc ktorého človeka, ačkolvek my ľudia v tomto ohľade všetky zvieratá prevyšujeme, ale o tom, že rod ľudský všetky kraje a končiny zeme obýva, že je všade k najdeniu, že len tam by človek doprosta nevydržal, kde by bolo povetrie zhola mefiticky nakazené. Je to teda organisácia človeka k universálnosti, alebo také ustrojienie, že všade žiť môže, kde len povetrie skrz a skrz nakazené nenie. Daktori zajiste aj z afrikánskeho plemena pošli ľudia dosvedčili rýchlu a hlbokú klimatickú metamorfosu, keď, ako kapitána Harryho négerský kuchár, privykli k ľadovému podnebiu; tak sa o poslednom hovorí: že pri polárnej expedícii dokonále zniesol mrazivú zimu toho kraja, avšak práve preto, že sa pre to podnebie pri svojej horkokrevnosti už aklimatisoval, príjduc do Londýna, od horúčosti zomrel.

Aklimatisácia je obyčajne s nemociami spojená, ba pri ľudoch slabšej ústrojnosti tela aj so smrteľnosťou; avšak ohebnosť a húžvovitosť človeka v tomto ohľade dokázaná, je nekonečná. O Alexandrovi Humboldtovi vieme, že vystúpil na vrch Čimborasso v Amerike a na vrch Altaj v Ásii; historia nám vypráva, že rímske legie nie len v Britansku a v Germanii, ale aj v Parthii a v Egypte trvale stanovaly. Napoleonova stará garda bojovala tak údatne pod egyptskými pyramídami, ako v najtuhšom mraze na súahových poliach Ruska. Rusi v najnovších časiech osadzujú sa v teplých krajoch Amura, a jejich nedávne ťaženie pres púste chívan-ské bolo celou Európou obdivované.

Človek je tak ustrojený, že môže ohladom živnosti hoc čo požívať z ríše rastlinnej a živočíchov, čo hodí sa pre neho, ba jesto aj necivilizovaní ľudia v Afrike a v Austrálii, ktorí sa živia masnou hlinou, pravda že by to europejský žalúdok ťažko strovil a taký požitok sotvy by mal dobrý vliv na jeho mozgovú činnosť. Zvieratá sú ale, s výnimkou všejedov, skrze špecifičnú určitosť jejich organisácie velice obmedzené v živnosti svojej. Zviera je dla ústrojnosti svojej buďto k rastlinnej, buďto ale k mäsnatej potrave určené, a dla toho si ono prirodzeným pudom hľadá svoju živnosť; čím nižšej je ono ale organisácie, tým užší je aj okres živnosti jeho!

Človek predstavuje sám v sebe celok planetárneho života, jeho organisácia je preto so všetkými látkami a formami tamtoho jednorodá, a preto dokazuje on v prostriedkoch živnosti svojej úplnú neobmedzenosť všetko rastlinné a všetko živočísné so sebou spojiť alebo to stroviť môcť. Nie len že i to, čo sa mu ináč huší a oškľiví, konečne užít môže, jako na pr. jiesť žaby, jašterice, hady, pavúky a potkanov, ako sa to počas hladu neraz deje; kdežto zviera nič oškľivacieho sa mu užít nevládze, ale človek sa môže pomali navyknúť aj k požívaniu jedov, a z toho ohľadu zná historia mimo Mithridatesa aj iných otravojedcov.

Oškľivenie sa nečoho, je u človeka dač celky pofažného, lebo čo sa jednomu oškľiví to sa druhému požitelným zdá byť, tak hla

v Číne jašterky a potkani obyčajne na trhu článok živnosti prinášané bývajú, pretože ľudia tam, kde je krajina až prepĺnená obyvateľstvom a preto medzi nimi i dosť biedy, ničím nepohrdajú. Požitok narkotických vecí, ako konopného semena, opiumu a dohán, budí u človeka z počiatku hnusenie a dávenie, avšak pomali navykne k tomu organizmus a konečne nachodí v požitku toho istú vyžiadajú, rozkošnú chuť, akoby lakotu! Takéto požitky dokázaly sa potažne jedovitými byť, nuž ale však ľudia pod istou mierou aj také užijú, ako isté je, že lezúci po vysokých Alpách aj arsenik na maslový chlieb posypaný požívajú, tvrdiac, že jed tento mierne užijú, k nemuž od najchatrnejších k väčším dávkam privykáť nutno, zvláštne tuží svaly človeka, krácanie do vrchu znamenite usnadňujú.

Ponevác je človek skutočne tým malosvetom, v ňomž sa tento planetárny svet najlepšie predstavuje, povstáva v ňom túha a žiadosť, zo všetkého čokoľvek jeho telesná ústrojnosť ztroviť môže, chutnať a požívať. On stojací v tajnom, predivnom sväzku s celou prírodou, býva aj od nej lákaný a dráždený, aby všetky jej plodiny dľa možnosti okusoval, žeby sa sama príroda tým dokonalejšie v ňom zračila, a preto nenie to púhe gourmandské paškrníctvo, keď on s pokračujúcou kultúrou, ktorá všetko na zemi ku svojim cieľom prerába a využítkuje, plodiny všetkých pásem sveta shromažďuje a na svojom stole k požitku vystavuje. Je v tom i dač povyšujúceho pre človeka, lebo tu hľadiac na dobrotivosť božiu, ktorá ho pánom tejto zeme učinila, on v tomto páde bere a požíva z prebohatého stola prírody to, čo sa mu najlepšie páči a chutnať môže. Toto hromadenie darov prírody pre seba a pre svojich bližných, je spolu nutnosťou jeho smyselnej povšečnosti, hoc aj skvos a prepých bohatých miest, ako v Londýne a Paríži, sa neraz márných zbytkov dopúšťa, najme v smysle kresťanskej jednoduchosti a pamätania na potreby bližných, ktorým tiež sluší z tej hojnosti zemských darov, v ľudskej priazni udeľovať; menovite netrpef, aby náš bližný biedu a hlad okúšal vtedy, keď sa naše zemské

srdce prúdi radosťou nad tým, že nám príroda vo všetkom tak štedre, milo a rozkošne slúži. Už náš povšedný život spojuje a upotrebuva: cukor, kávu, kakao, chokoládu, korenia, dohán, víno, pivo, likéry, čaj a punč atď. ktoré si zaopatruje z najrúznejších krajov zeme. Ako hlavnia vec v pozemskom živote človeka, bije nám tu do očí, že individualnosť ľudská dľa jej prirodzenej telesnej povahy jej sily a svojich náklonností, kroz živly prírody, územie, podnebie a prostriedky živnosti, istotne a rozhodne určovaná býva. Každému kraju zodpovedá aj zvláštna ľudská podoba. Nie len tých päť rozdielnych čiastok zeme vliava na zvláštny zovnútorňý útvar človeka, ale aj každá čiastka osobite dľa rozdielneho podnebia, vrchovatosti alebo rovinnosti územia, a k tomu dľa chudoby alebo bohatstva vidieku, k čomu pravda pristupuje zvláštne plemeno a rod, ktoré sa na jednom mieste bujnejšie, na inom ale chudšie rozvíjajú.

Náš slovenský rod bol štihlý a krásny vo svojich vrchovatých krajoch, kde sa podobal jedlám a dubom v horách jeho rastúcim, pokiaľ neznal pálenky a pokiaľ patriarchálne žijúc, v svobode človeku náležitej, nevedel čo je urbaniálne poddanstvo, i dlhý, šťastný život bol ten dar boží, z nehož sa on tešieval. Ako sa náš ľud i na dolnej zemi osadzovať počal, kde pri dostatku vzdajšieho chleba a vína, pri úrodách bohatých, pri terajšej pozemkovej osamostatnenosti, nebol trápený žravými starostami o život a naučil sa opovrhovať pálenkou, zmohutnel v prirodzenej sile a pohybuje sa aj slobodnejšie, nežli náš na teraz vo vrchách ubiedený ľud, sú to tí milí dolnozemeční naši, napospol martiálne, krásne postavy, sily a vlády neobyčajnej, vzdorujúci zime i úpalu, zdravia temer železného, zaocelovaní oproti živlom prírody, a popri mravnom držaní sa napospol súci, vo vojenských trudoch, trmácaniach a v borbe vytrvalí vojaci, povestní svojou silou a udatnosťou! Nastáva nám ale rozlúštití tú otázku: či všetky rôznosti vyskytujúce sa v ľudskom rode, odvodiť možno od púhej akklimatisácie, prečo príjde nám budúce uvážiť: Určitosť v rôznostach ľudských plemien.

(Pokracovanie nasleduje.)

Apostrofa na nôžky.

(Ergenij Oniegin od Puškina.)

300—334.

Beda, na rozličné zábavy
 Ja mnoho žitia pohubil!
 Lež keby netrpely mravy,
 Ja bále bych aj veľ ľubil.
 Ja ľubím rozpustilú mladost',
 I tesnotu i blesk i radost',
 I dám obleky, skvost a sál,
 Ľubím jich nôžky — bohužiaľ,
 Najdete vy v Rusii celej
 Tri páry strojnych ženských nôh.
 Ach, v mojich rozčulených snoch
 A v hrudi smatnej, ochladelej,
 Dve nôžky nosim neustále, —
 Ony túžobné badia žiale.

Kedy a kde, v jakkej pustine,
 Bezumec, jich zabudneš ty?
 Ach nôžky, nôžky, v čieej krajine
 Jarnie dlávitie veľ kvety?
 Zvyknuté na východniu nehu
 Na severnom, trúchlivom snehu
 Nezaneehaly ste šlakov,
 Vy ste ľubily koberecov
 Makké, rozkošné dotýkanie.
 Dávno, čo pre vás zabýval
 Žičen som slávy i pochvál,
 I kraj otcovský, i vyhnanie?
 Hoj, zmizlo šťastie mladých liet,
 Jak na ľahoch váš ľahký sled.

Hrud' Diany a lice Flory
 Sú krásne, druhovia moji!
 Lež predsa nôžka Terpsichory
 Mňa najviac nehou opojí!
 Ona sľubuje vášmu zľadu
 Neoceniteľnú náhradu,
 Milotou svojou fahá váš
 V labyrinth túženi a krás,

Ja ľubím ju, mój druh Elvína.
 Pod dlhým obrusom stolov,
 Na jar, na pažiti ľuhov,
 V zime na zábradli kamína,
 Na hladunkom parkete sál,
 U mora, na granite skál.

Pamatám predbúrové more:
 Jak zavidel som tým vlnám,
 Čo sa spínaly na breh hore
 V túženi, ľahnúť k jej nohám!
 Jak želať som tedy s vlnami
 Dotknúť sa milých nôh ústami!
 Niet, nikdá v stredu vrúcich dňov,
 V stredu mladistvých rujnych snov,
 Nežiadal som takým túžením
 Celovať ústa krásavie.
 A ruže jich plamenných lie
 I prse zdvihlé rozochvením,
 Niet, nikdá vášni divý pal
 Dušu moju tak netýral!

Pamatám ja i druhé divy:
 V ľúbosti horkých nárekách
 Držím ja stremeň prešťastlivý
 A nôžku citim na rukách;
 Zase mi zkpí fantasia,
 Dotknutie to zas srdcom svija,
 Rozpaluje zachladlú krev,
 Opäť láska, i túly zev . . .
 Dost' už o ženách týchto hrdých
 Spievaly zvuky ľahodné;
 Ony sú vášni nehodné,
 Nehodné piesni sladkozvukých,
 Slová i oči devíc tých
 Tak falošné, jak nôžky jich.

Preložil Vajanský.

Príkladný panovník.

Sdramatisovaná povest arabská vo dvoch jednaniach.

OSOBY:

Morasem, panovník Arabie.
 Vatek, jeho syn.
 Almansor, tohoto vychovavateľ.
 Vezir.

Názer, vezirov priateľ.
 Ozmin, vezirov syn.
 Mehmed, Almansorov priateľ.
 (Dej v miestnostach panovníka.)

Jednanie prvé.

(Svetlica v nádhere.)

Výstup 1. Vezir a Názer.

Názer. Vest, ktorú ti sdeliť mám, je pre-
 dôležitá. Blíži sa čas a s ním možné zničenie

jednoho človeka, ktorý u panovníka nášmu
 vplyvu už dávno medze kladie.

Vezir. Myslíš Almansora, vychovavateľa
 kniežata?

Názer. Len toho a nie jiného.

36*

Vezír. Nuž?

Názer. Som na stope pôvodcovi toho hanopisu, ktorý proti panovníkovi a tebe vyšiel. Hanopis je dielo Bulaskyho, jedného z priateľov Almansorových. Svedoctvá mám v ruke.

Vezír. Dobrá voda na náš mlyn. Bulasky obdržal práve masný úrad prostredníctvom Almansora.

Názer. Hanopis predlož panovníkovi a pri tej príležitosti upozorní ho na priateľský pomer medzi Almansorom a Bulaským. Z toho povstane podozrenie, že hanopis —

Vezír. Ale náš panovník je mierny a dobrotivý. Almansora, posväcujúceho sa vychovávaní kniežata, ctí si nevyppedane. Prísne plnenie povinností drží pri ňom za najväčšiu ctižiadlosť. On je tak zaslepený do Almansora, že patrnú ziskuchtivosť a baženie za nadpanstvom nevidí pri ňom a nepobadá premyslené štvanie a úlisníctvo. Ja sám uznal bych ho za vzor ľudskej múdrosti, opatrnosti a zvláštnych cností, keby som sa neobával, že práve v tom svojom záhadnom držaní sa ukrýva svoje dobre premyslené rozvrhy.

Názer. Dver nášho panovníka preplnený je podobnými vzormi. Ja tvrdím, že Almansor preto sa mierny v činoch svojich, aby ukryl svoju hranic nezajúcu vládomožnosť. A dochádza už ku najvyššiemu bodu svojich túžob: neprosí a panovník vyznačuje ho predsa svojou zvláštnou milosťou; nežiada a dostáva predsa za jeden mesiac viac, než my za roky.

Vezír. Pravdu hovoríš. Majme sa na pozore, lebo to tajomníckárstvo Almaansorovo hrozí nám nebezpečenstvom. Nuž — dôvera za dôveru — sdelím ti i ja tajomstvo, ktoré pred panovníkom odhalené strhne Almansorovi náličnicu.

Názer. Či ozaj? Som zvedavý — hovor, hovor! . . .

Vezír. Knieža Vatek zahorel láskou ku Zulike . . .

Názer. Almansorovej dcére?

Vezír. Áno. Toto tajomstvo vylúčil môj syn samému Vatekovi.

Názer. A tebe kto sdelil?

Vezír. Ozmin, večera.

Názer. Výborne! Almansor zajiste tejto láske prízvukuje.

Vezír. Všetko poukazuje na to. I Vatekova matka doznala sa už o tomto pomere a znám, že nevhodným a nemiestným dotušovaním zo strany Almansora neprave vedená, nakloní i samého panovníka ku odobreniu snáh synových. No sklame sa. Panovník to nikdy neodobrí.

Názer. Nie len že neodobrí, lež rozhorčí sa náramne. Upozorní ho, je našou prísnu povinnosťou.

Vezír. Upozorním ho ja a nemyslím, že sa Almansor z osídla vymocce. Ba už som započal. Práve dnes predostrel som prosbu panovníkovi, aby Zuliku pre môjho syna vypýtal. Keď Almansor ku tomuto sniatku neprívolí, nuž ho pád neminie.

Názer. Zdravstvuj mi, priateľ môj. Som v rozpakoch, či ta viac milovať, či obdivovať. Budeže to všeobecná radosť, keď Almansor padne razom z tej vysokosti, do ktorej sa ponad nás vyvíhnuť. Už od päť rokov núti nás alebo mlčať, alebo jemu lichotiť. Použime čas ku spoločnej pomste.

Vezír. Áno, pomstiť sa nám nutno, ale — premyslene, obozretne. Z počiatku hladajme panovníkovi vo všetkom vôľu; vydávajme sa za najsrdečnejších priateľov Almansorových, slovom: pretvarujme sa . . . Ticho! čujem kroky. Ak iste sa Vatek navrátil z honby. Idme mu v ústrety.

Názer. Neskoro, už je pred nami.

Výstup 2. Vatek, Almansor, Ozmin a predosta.

Vatek. Hladám milého otca. Nenie tu?

Vezír. Jeho vôľa je, aby ste tu naňho čakali.

Ozmin (k Vezírovi.) Milý otče, knieža vyznačil sa zas vznešeným činom; vy o tom ešte sotva známost máte.

Vezír. Veru nie, ale myslím si už vopred, že to bol zas len čin jemu prirodzenej dobroty a ľudomilovnosti.

Ozmin. Jako hovoríte. Celý príbeh vyrozpráva nám Almansor.

Almansor. S dovolením. Knieža na ostrohou rozčulenom vranku nechal sprievod ďaleko za sebou.

Vezír. On je stelesnená obratnosť a živosť.

Názer. Jaká mu pristane.

Ozmin. Zasluguje meno najobratnejšieho jazdca.

Almansor. Dost na tom, že na dráhe zočl starčeka s prevrnutým vozom sa pasujúceho. Starec bedákal nad svojou bezmocou.

Vatek. Toho starčekova tvár bola tak vyznamná, Jakej málo vídať. Slzil — nemožno mi na neho zapomenúť.

Almansor. Čo nasledovalo, to ľahko uhádnuť. Knieža skočil z vranka, dopomôhol starcovi voz zostaviť a obdaroval ho na to bohaté. A starec prekvapený, dobre že sa nezašiel od povďačnosti; bozkával dobrodincovi ruky, žehnal ho vo svojich precitoch slovom poníženým, spozorujúc len potom, keď sprievod došiel, že stojí voči synovi nášho milovaného panovníka. Na to premenil sa mu precit radosti v úctyplnú bázeň a táto v modlitbu, aby ho nebesá zachovaly až do konca s tak dobrotivým srdcom pre ľud, ktorý o pomoc prosí.

Vezír. Krásny, zriedkavý tah — sladké ovocie Almansorovho trúdenia.

Almansor. Čin jednoduchý, prirodzený; čin z povinnosti vytekajúci.

Vezír. Pravda, pravda, ale predsa čin dobrovolný a práve preto zvláštnej pochvaly hodný.

Vatek. Ja svoju povinnosť k dobročinnosti nikdy obísť nechcem, lebo by som si zaslúžil boľné ale slušné výčitky i zo strany Almansora, i zo strany vlastného svedomia.

Almansor. Zaiste. No chvála patrí vám, že ste si osvojil dobrodejstvie už v mladom veku, v ktorom vzor cnosti a zásad nemôhol ešte dosiahnuť zvrchovanú pevnosť — v čas honby, za ktorou sa bezohľadne s celou náruživosťou ženiete.

Vezír. Toto naučenie ctí tak dávatela, jako prijímateľa. (Po prestávke.) S dovolením, nutno mi presvedčiť sa, či panovník má už vedomosť, že sa knieža z honby navrátil. — Ozmin a Názer, nasledujte ma.

Názer. Jako rozkážeš. (Vezír, Názer a Ozmin odídu preč.)

Výstup 3.

Almansor (so zrakom na zadumeného Vateka opretým). Knieža! vy tak zadumený! . . .

Vatek. Nie bez príčiny. Robil som v myšlienkach rozličné, nemilé poznámky.

Almansor. O čom?

Vatek. O tolkom lichotení, ktoré ja zo srdca nenávidím a ktoré ma predsa tak často zvädza. Bez vás, milý Almansor môj, bol bych lichoteniu už dávno v obeť padol.

Almansor. Lichoteniu a päťolizačstvu zostaníte vždy neprístupným; len potom možné vám bude kráčať po ceste pravej bezpečne a bez obavy.

Vatek. Nuž a keď sa ono v priateľstvo zaobalí, jakože ma vyhnúť?

Almansor. Poznávaním seba samého, rozjímaním o vlastných nedostatkoch a prísny strážení nad sám sebou v každom okamžení. Chválorečí bez hraníc tečú z podlizačstva. Kto chce, aby odznel, má byť proti nim chladný, ba bezcitný. Šťastný je ten panovník, ktorý lichotenie a päťolizačstvo raz na vždy vyhostí zo svojho kruhu. I v tomto ohľade nech je vám vzorom váš otec. Jemu neopováži sa žiaden dvoranín lichotiť.

Vatek. To som už skúsil. No používajú sa k tomu i cesty pokútne. Tak hľa Názer domáhal sa večera môjmu otcovi lichotiť za chrbtom, až zahanbený zamlknul. Ozmin veľkom mladoch, a už vyniká v pokútkárstve. Jeho úprimnosť ku mne bola puhy klam a mam — v skutku kniežatá sú na pospol do poľutovania, lebo postrádajú čistých oddancov a vrúcnych priateľov.

Almansor. Len vtedy, keď trpia okolo seba pochlebovanie, keď nestopujú pravdu, keď nepovýša sa nad pykle sebcov, keď neodmeňujú skutočné zásluhy slušne.

Vatek. Mahmedovho syna Nadyra miloval som tak úprimne, jako vlastného brata; vyznačoval som ho z pomedzi mojích rovesníkov najviac; moja dôvera ku nemu nemala hraníc a on cítil sa byť v tomto pomere šťastným. No premenil sa: teraz už nenačhádza okuzľujúcej moci v mojích vzletoch a jeho srdce je pre mňa zavreté — to ma veľmi bolí! . . .

Almansor. Snáď nie bez príčiny.

Vatek. A túto mi takže nesdelil.

Almansor. Kniežatá sú vo veľkom omýle, keď myslia, že krem jích vlastných nejestvujú

na svete tajomnosti druhých zo záujmu. Oni sa sebe podriadených ľudí držia za nepatrný predmet svojej pozornosti. Rojčenie za svet-skou slávou a menom povesti je tá jich slabá strana, ktorá jim nedovoľuje na viac podstatné záležitosti ani myslieť. Záujmy sebe sverených národov nudia jich — aspoň netúžia poznať jich v pravom svetle. Z toho potom nasleduje len polovičatá, viac úradnia oddanosť a láska národov ku nim.

Vatek. Tak sa zajiste vec má i s Nadyrom. Zbadajúc jeho opačnosť a rozorvanosť oproti mne, chcel som ho upokojiť, ponúkal som mu môj celý vplyv na vyplnenie jeho túžob a žiadostí. No, všetko nadarmo — on je vždy do seba zapretý a odťahuje sa odo mňa.

Almansor. Právě priateľstvo nikdy neudeluje milosť. Právěho priateľstva schopné srdce je samo v sebe dostatočná pomoc, blahoplná útecha a spolu liek proti všetkým bôlom duše, ktoré z nedorozumenia pošly.

Vatek. Toto naučenie prišlo mi v sverchovanej potrebe. Ďakujem vám zaň a prijímam ho v tej nádeji, že mi k budúcemu dobrému posluší. Len lútujem, že ešte Nadýr nemie medzi nami. Túžim za jeho skorým návratom. Ja z mojej strany o cene a povinnosťach právěho priateľstva skrze vás náležite poučený, budem sa usilovať, aby som si zas získal lásku jeho.

Almansor. To s jistotou od vás očakávam.

Vatek. On mi je teraz po vás najmilší.

Almansor. Milujte ho mierou rovnou tak dlho, až vám vlastná sláva a blaho na srdci ležať neprestane . . . on to zasluhuje. Nie tak Ozmin, ktorý, jako som to pri viac príležitostiach spozoroval, osmeluje sa vo vašej prítomnosti z druhých posmešky vystráť.

Vatek. Pravda, že som načúval jeho pichľavým, ostrým rečam, no nesúčastnil som sa v nich nikdy.

Almansor. To ale trpeť nemáte, lebo nim posmeškovaní prídu zajiste na tú nepodvratnú myšlienku, že posmešky jeho odobrujete. Kolko je takých dvoranínov, čo hladajú panovníkovu priazeň, prevádzajú vlastné záujmy pomocou tých najnižších prostriedkov. Pichľavosť a urážanie slovom je samo v sebe osklivosť, ktorá u kniežat, pofažne panovníkov do ty-

raustva prechádza. Len si predstavte bolast poddaného, ktorého by ste za predmet vašich posmeškov vyvolili: ku sebaobrane rovnou zbraňou nemá práva a keby predsa takúto zbraň použil, nuž by ste to netrpeli vy. Posmešky na bezmocnom tropené slujú v najvyšších kruhoch zartom, prekáraním, obveselovaním mysle! No znajte, že panovník zneužívajúci na jakykoľvek spôsob podstat svoju, tráti na cene a skrze to nič i dobro ľudu toho, nad ktorým panuje.

Vatek. Toto vaše srdečné naučenie osvojujem si s ochotou jako skutočnú pravdu a presvedčený som, že panovník bez úprimnej oddanosti a lásky ľudu nemôže byť blažený.

Almansor. Keď tak, nuž súdte, čo je pre vás Ozmin, ktorý pre kratochvílu a obveselovanie vašej mysle zo sebeckých záujmov žertvuje oddanosť a lásku ľudu toho, ktorý časom spravovať budete!

Vatek (zarazene). Pre moju kratochvílu a obveselovanie mysle? Sotvá, lebo už od dlhšieho času . . .

Almansor (zvedave). Ďalej, ďalej! . . .

Vatek. Nič ma neteší a nič nezabáva.

Almansor. A prečo?

Vatek. To vám nemôže byť tajnosťou.

Almansor. A preca je tak. Sdajte mi dôverne . . .

Vatek. Obávam sa vášho hnevu
Mlčíte?

Almansor. Na takú otázku nemám odpovede.

Vatek. Teda zamlčím i ja.

Almansor. Dať vám dobrú radu, to je moja povinnosť; no snáď vyčítky hodný čin odobriť nemôžem, nechcem.

Vatek (zronene). Jak prísny hlas! Nuž mať srdce je vyčítky hodný čin?

Almansor. Áno, keď sa srdcu obetuje rozum, keď sa pri ňom neberú do ohľadu požiadateľstva mimoriadneho stavu, stupeň vlastnej hodnosti. Podľahnúť náruživostiam nectí muža, tým menej mládenca na panovnícku berlu nároky majúceho. Nateraz dost . . . ide panovník, otec váš.

Vatek. Ach Almansor, dobrý môj Almansor, že ma tak veľmi zarmucujete!

Almansor. Panovník . . . otec . . .

Výstup 4. Panovník, Vatek a Almansor.

Panovník (ku svojmu sprievodu). Nechajte nás samotných. (K Almansorovi.) Chcem pojednávať s vami v záležitosti, ktorá vám, jako sa nazdávam, nebude nepríjemná.

Almansor. Milostivý pane!

Panovník. Vaše vyrovnanie s vezírom držím za úprimné.

Almansor. Čo sa mňa týka . . .

Panovník. I čo sa vezíra týka. Dôkaz jeho srdečného smýšľania mám v rukách — on prosí o ruku vašej dcéry pre svojho syna.

Vatek (o sebe). Ach, nebesa!

Almansor (zdráhavo). Ale Zulika je pre Ozmina prichudobná; on dľa otcovho bohatstva má právo ku väčším nárokom.

Panovník. Zulika je dcéra môjho dôverníka, a to bude mojou vecou, uviesť jej veno do rovnováhy s venom vyvolenca.

Almansor. Imanie moje zodpoveduje môjmu želanu úplne, lebo moja dcéra oplýva na cnosti a ja som pri tom šťastný.

Panovník. Už jakokolvek, ale vezír prosí bezvýmienne o jej ruku pre svojho syna. Ba ešte viac — on prosí, aby ste celé pre ňu určené veno sebe podržal; pokrevenstvo s vami cení si nad všetko.

Almansor. Milostivý pane! Ráče odpustiť, lež ja Zuliku vezírovmu synovi pririecť nemôžem.

Vatek (po strane). Zas ožívam . . .

Panovník. Keď tak, nuž vás ďalej obťažovať nebudem. Prirecte si dcéru svoju dľa vlastného dobrozdania; no znajte, že zdráhanie vaše nenie mi po vôli.

Vatek. S dovolením, dobrotivý otče môj. Možno, že sa Almansorovi už i sama Ozminova osobnosť priecí. A ja to uverím, lebo Ozmin má veľiké chyby — zná sa dokonále pretvarovať a lichotiť.

Almansor. Je primladý, sotvá osemnásťročný mladík. S pribývaním na veku a skúsenostach premení sa i on ku svojmu prospechu.

Vatek. Ale Zulika nezdá sa mať náchylnosti ku nemu.

Almansor. Moja a jej vóla je totožná. (K panovníkovi.) Najistejší dôkaz vašej kniežatskej milosti ku mne vidím v tom, že mi

je na svoľode starať sa o budúcnosť svojej dcéry.

Panovník. Dobre, dobre, Almansor môj, záležitosť túto považujem za završenú. (K Vatekovi.) Ty, syn môj, zdáš sa chovať zášť oproti Ozminovi.

Vatek. Ach nie, otče môj, ale — poznám ho pridobre, a . . .

Panovník. Dosť i o tomto. (Po chvíli.) Pamätám sa, že si mi kohosi chcel odporučiť.

Vatek. Prosím o vašu laskavú priazeň pre Omera a Hadyho.

Panovník. Poznáš jich dobre? Máš jich rád?

Vatek. Oni patria do môjho sprievodu na honbách. Asi od troch mesiacov prosia ma o vyprostredkovanie vašej panovníckej milosti a priazne, a začínajú byť dotieraví.

Almansor. Neschvalujem, že prosíte za ľudí nepremyslených a dotieravých.

Panovník. Pre ľudí nepremyslených a dotieravých priazne nemám. Budúce predstupujú pred ota svojho pros a odporúčaj mu len takých, ktorí sú tejto priazne hodní, aby snád zaslúžení a predsa neodporučení necítili sa byť urazenými. — Tu je Vezír jiste vo svojej zvláštnej záležitosti.

Vatek (o sebe s pohnutím). Ach, Zulika, drahá Zulika! jak šťastný je ten, komu teba určily nebesá. (Almansor a Vatek odídu.)

Výstup 5. Panovník (sam).

To zdráhanie Almansorovo a ten Vatekom bez ostýchania prejavovaný záujem má zaiste svoje vážne príčiny. Tváre oboch zostaly zarumené a pri tom Vatek bol nápadne znepokojený. Čo to znamená? Či ozaj vziat Almansora do podozrenia? Sklamanie sa v jeho úprimnosti zapríčinilo by mi bolasť veľikú, keď od pätnástich liet slúži mi s bezpríkladnou oddanosťou a obetovavosťou. Eh — lepšie je byť lahkoverným, nežli nevďačným. (Zamyslí sa.)

Výstup 6. Panovník a Vezír.

Vezír (po strane). On je zadumený, nepokojný . . . tuším, že Almansor odmietol moju prosbu.

Panovník. Predstúpte bližšie, Vezír!

Vezír. Milostivý pane! predstupujem s otcovskou pečlivosťou o blaho jediného syna svojho. Smiem-li prosiť o výsledok dohovoru s Almansomom?

Panovník. Jako z jeho osvedčenia zavieram, on má zámer jiný — vášmu synovi dcéru svoju pririecť nemôže.

Vezír (zarazene). Či tak?! Nuž komuže? Snád . . .

Panovník. Ďalej, ďalej!

Vezír. Zamlčím, obávajúc sa reči proti mojej vôli. Teraz sa už presvedčujem, že Almansom nechce byť priateľom mojím. Ja oproti dal som dôkaz toho, že za priateľstvom jeho túžim, tým viac, pretože to i vašej kniežacej milosti žiadosť bola.

Panovník (netrepežlivo). Upozorniť ste ma chceli na jakýsi záhadný predmet a nie na váš pomer k Almansomovi.

Vezír. Milostivý pane! V nádeji, že moja otvorenosť v pochybnosť vzatá nebude, chcem hovoriť otvorene. V čas vedeného nepriateľstva s Almansomom neukrýval som svoje city, ba udal som bez obalu všetko to bezprávie, ktorého sa Almansom oproti mne dopustil.

Panovník. Tak jest, ale potváranie a štvanie na priateľa nespočíva na úprimnosti.

Vezír. Toto ctí preštalého dvoranína, jakým ja byť nechcem.

Panovník. Neodďalujme sa od predmetu. Čo myslíte vôbec o Almansomovi?

(Dokončenie nasleduje.)

Literatúra a umenie.

Slovenský Letopis pre históriu, topografiu, archaeologiu a ethnografiu. Redaktor a vydavateľ Fr. V. Sasinek. Ročník III., sošit 3. Obsah: Cividalský rukopis. Záhadné dejepisné otázky (Účinkovanie cirkve gréckej. Velvejvoda Točún. Velvojvoda Jesaslav. Pokrstenie sv. Štefana. Meno Waie. Účinkovanie cirkve latinskej na Slovensku. Sv. Vojtech. Radla. Oženie sv. Štefana.) Valentin Vlk, biskup veľkováradínsky r. 1490. Turci na Slovensku. Moháčska bitka r. 1526. Vzatie Muránskeho zámku r. 1549. Staré slovenské rukopisy. Slovenské listy k poznaniu náboženských pomerov v Uhorsku. Cechovné listiny. Krstné listy. Listy o tureckých vojnách. Listiny Iľiesháčovské. Listiny Vladislava z Revy. Svobodné richtárstvo v nitr. Necpaliech. K dejepisu fary v Bojniciach. Vzorky prísahy z r. 1692. Básničky (staré). Závetné listiny. Knižozor. Drobnosti. — Ako z udaného obsahu vidno, „Slovenský Letopis“ dôstojne plní svoju úlohu a je vždy bohatý na rozmanité a zaujímavé články. Bár by bol tak aj od obecnstva podporovaný, ako toho v plnej miere zasluhuje. Predpláca sa u p. vydavateľa

v Skalici (via Göding) 3 zl. na celý rok; pre chudobných učiteľov a žiakov 2 zl.

Slovenský Kalendár na priestupný, 366 dní majúci rok po narod. Krista Pána. Vydáva Daniel G. Liehard, red. „Obzor“ atď. V Skalici 1880. Cena 30 kr. r. č. Str. 88. — O Lichardovom kalendári fažko nám čo povedať, vždy je taký rozmanitý, taký výtečný, ako ho z minulosti poznáme. Články „Dejepis je majster života“, „Dejepisné rozpomienky“, „Kronika národného života“ sú pre čitateľa milou pochútkou. Vystrojenie kalendára je ako obyčajne úhladné, príjemné.

Pútnik svätovojeťský. Kalendár pre katol. Slovákov v Uhorsku, vydaný od spolku sv. Adalb. (Vojtecha) na priestupný, 366 dní majúci rok po nar. Krista Pána 1880. Redaktor Fr. Richard Osvald. Číslo 18 kníh spolkových. Cena 30 kr. V Trnave 1879. Tlačou Zigmunda Wintera. Str. 80. — Kalendár tento je bohatý na zaujímavé poučné i zábavné články; obsahom i úhladným vystrojením dôstojne druží sa k ostatným našším kalendárom slovenským. Odporúčame ho čo najsnažnejšie katol. obecnstvu slovenskému.

OBSAH: Nad mohylou Janka Matúšku. Hviezdoslav. — Nihilismus. Povest. Podáva Samo Samovič. (Pokračovanie.) — Sestra koketa. Obrazy zo života. (Pokračovanie.) — Uskok. Jozef Jančo. — Pieseň. — Preč tie mrákavy . . . — J. K-ovi do pamätníka. Bohofubský. — Ukradený prsteň. Povedka z pohronských lesov. Napísal Ant. E. Timko. (Dokončenie.) — Oblaky. (Pokračovanie.) — Anthropologické úvahy, alebo človek nvažovaný v jednote tela s duchom, so zvláštnym ohľadom na jeho určiteľnosť kroz prírodu. Dľa Karola Rosenkranza podáva Pavel Hečko. (Pokračovanie.) — Apostrofa na nôžky. (Evgenij Oniegin od Puškina.) Prel. Vajanský. — Príkladný panovník. Sdramatisovaná povest arabská vo 2 jednaniach. — Literatúra a umenie.

Predpláca sa u redakcie a administracie v Turč. Sv. Martine:

Celoročne 4 zl., polročne 2 zl. 10 kr. r. č. — „Orol“ vychádza vo 12 sošitoch, 4 hárkov silných, dva posledného každého mesiaca na štvorke.

Tlačou knihtačiarneho účastinárskeho spolku v Turč. Sv. Martine.